

Život člověka na ulici

Martina Esterková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina ESTERKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Bezdomovectví**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek záoblasti bezdomovectví.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu váoblasti bezdomovectví, metodou polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PRŮDKOVA, T. Bezdomovectví. Praha : Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

HRADECKÝ, I. Definice a typologie bezdomovství. Praha : Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

HRADECKÁ, I., HRADECKÁ, V. Bezdomovství - extrémní vyloučení. Praha : Naděje, občanské sdružení, 1996. ISBN 80-902292-0-4

ŠIMEK, M. Střecha pro všechny: psychologické, sociální a pracovní aspekty práce s uživateli sociálních služeb. Broumov : Diakonie Broumov, 2007. ISBN 978-80-254-1371-5

GLOGAR, A. Metodický manuál pro vypracování bakalářské a diplomové práce. Zlín: UTB-Zlín, 2001. ISBN 80-7318-011-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jarmila Štátná

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

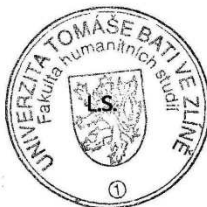
18. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

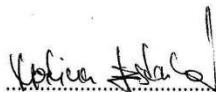
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne 30. 3. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku bezdomovectví. Cílem práce je podat přehled o lidech, pro které se stala ulice domovem. Teoretická část pojednává o charakteru bezdomovectví obecně, o příčinách a typech bezdomovectví, o pomoci a organizacích zabývajících se touto problematikou.

Ve výzkumné části jsem se pomocí polostrukturovaného rozhovoru snažila zjistit, co bylo důvodem vyloučení ze společnosti lidí bez domova, jaký je jejich život a jaké mají plány do budoucna.

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovectví, příčiny bezdomovectví, sociální služby, prevence, resocializace

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on homelessness. The goal is to provide a view of people that live on the street. The theoretical part deals with the nature of homelessness in general, its causes, its types, help, and organizations dealing with this phenomenon.

In the research part, I tried using the semistructured interview to find out what was the reason for exclusion of homeless people, what their lives and what their future plans.

Keywords: homeless, homelessness, the causes of homelessness, social services, prevention, rehabilitation.

Děkuji Mgr. Jarmile Šťastné za odborné vedení mojí bakalářské práce.

Mé poděkování patří také Denise Bravencové za pomoc při realizaci výzkumu.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 BEZDOMOVECTVÍ	13
1.1 ZÁKLADNÍ POJMY BEZDOMOVECTVÍ.....	14
1.2 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	15
1.2.1 Teoretické přístupy k příčinám bezdomovectví.....	16
1.2.2 Vnější a vnitřní příčiny bezdomovectví.....	16
1.3 TYPY INTEGRACE DO BEZDOMOVECKÉ SUBKULTURY.....	18
1.4 FORMY BEZDOMOVECTVÍ.....	18
1.5 KATEGORIE BEZDOMOVců PODLE ŽIVOTNÍHO CYKLU.....	19
1.5.1 Děti.....	19
1.5.2 Mladiství.....	20
1.5.3 Senioři.....	20
1.6 ODLIŠNOSTI BEZDOMOVECTVÍ U MUŽŮ A ŽEN.....	21
2 POTŘEBY BEZDOMOVců	23
2.1 POTŘEBA STIMULACE.....	23
2.2 POTŘEBA CITOVÉHO VZTAHU A BEZPEČÍ.....	23
2.3 POTŘEBA SEBEREALIZACE.....	23
2.4 POTŘEBA OTEVŘENÉ BUDOUCNOSTI.....	24
3 PÉČE O BEZDOMOVCE	25
3.1 ORGÁNY A ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE BEZDOMOVECTVÍM.....	25
3.2 ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ SLUŽBY BEZDOMOVců.....	26
3.2.1 Azylové domy.....	26
3.2.2 Armáda spásy.....	26
3.2.3 Noclehárny.....	27
3.2.4 Naděje.....	27
3.2.5 Sdružení česká katolická charita (SČKCH).....	27
3.2.6 Nový prostor.....	28
3.2.7 Prevence závislosti na návykových látkách.....	28
3.3 PREVENCE BEZDOMOVECTVÍ.....	28
3.3.1 Základní pomoc.....	29
3.3.2 Resocializace.....	30
4 ZDRAVOTNÍ STAV BEZDOMOVců V ČR	31
4.1 DUŠEVNÍ ZDRAVÍ.....	32
5 BEZDOMOVECTVÍ A KRIMINALITA	33
5.1 BEZDOMOVCI JAKO PACHATELÉ.....	33
5.2 BEZDOMOVCI JAKO OBĚTI.....	33
5.3 PŘÍKLADY NAPADENÍ BEZDOMOVců.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
6 VÝZKUMNÁ ČÁST	37

6.1	DRUH VÝZKUMU	37
6.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	37
6.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	37
6.4	KOMENTÁŘ K OTÁZKÁM POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU	37
6.5	ZNĚNÍ OTÁZEK POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU	38
7	SEZNÁMENÍ S RESPONDENTY	41
8	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	43
9	VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	44
9.1	CHARAKTERISTIKA OSOBNOSTI	44
9.2	PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	44
9.3	PÉČE O SVOJI OSOBU.....	45
9.4	ŽIVOT NA ULICI	47
9.5	VNÍMÁNÍ SEBE JAKO BEZDOMOVCE	49
9.6	BUDOUCNOST.....	50
10	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	52
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	55
	SEZNAM PŘÍLOH.....	57
	PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR Č. 1 (JAROSLAV).....	58
	PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR Č. 2 (VLADIMÍR)	64
	PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č. 3 (MIRKA).....	70
	PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR Č. 4 (KAREL).....	75
	PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR Č. 5 (HANA).....	80

ÚVOD

Problematika lidí, žijících na ulici, je závažným sociálním problémem, který nemá jednoduché řešení. Ačkoli by se mohlo zdát, že tento problém je uspokojivě řešen, že existuje mnoho organizací, které pomáhají lidem bez střechy nad hlavou, není tomu tak. Těchto lidí na ulici stále přibývá.

S lidmi, žijícími na ulici, se setkáváme téměř denně. Potkáváme je na nádražích, autobusových zastávkách nebo v parcích, ale většinou tyto lidi ignorujeme. Málokoho zajímá, proč vůbec skončili na ulici, co bylo tou příčinou, která je dovedla až sem. Mnohem jednodušší je, si myslet, že si za to mohou sami, a že nám by se nic podobného stát nemohlo. Setkáváme se s názory, že každý může pracovat, mít vlastní bydlení a ne „žebrat“ na ulici. Ale tento problém je mnohem komplikovanější a myslím si, že může postihnout kohokoli z nás. Bezdomovci jsou také lidské bytosti, před kterými bychom neměli zavírat oči a ani je žádným způsobem soudit. Nikdy nevíme, do jaké se dostaneme situace a jestli ji budeme schopni zvládnout.

Není jednoduché pro lidi, kteří žili řadu let na ulici, se začlenit zpátky do společnosti a začít nový život. Resocializace je dlouhodobý proces, vyžadující odbornou pomoc, ale také samozřejmě úsilí samotných bezdomovců. Mohou mít strach, že jejich snaha nebude mít šťastný konec, a tak se mohou stát vůči všemu apatičtí a nebudou chtít nic měnit, ale rozhodně si myslím, že si každý zaslouží druhou šanci, pokud tedy o ni stojí.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretickou část jsem rozdělila do pěti kapitol. První kapitola pojednává o bezdomovectví obecně, o základních pojmech týkajících se tohoto jevu, příčinách a odlišnostech mezi bezdomovci. Ve druhé kapitole se zabývám potřebami bezdomovců. Další kapitola se věnuje organizacím, které se zabývají touto problematikou, dále pak prevenci a resocializaci. Ve čtvrté kapitole se zmiňuji o zdravotním stavu bezdomovců a poslední kapitola pojednává o vztahu bezdomovectví a kriminality.

V praktické části jsem provedla kvalitativní výzkum prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Všechny tyto rozhovory jsem nahrála na diktafon a následně převedla do psané podoby. Data jsem pak dále zpracovala a vyhodnotila.

Cílem této práce je získání představy o životě lidí bez domova, odstranění negativních předsudků vůči těmto osobám a zamyšlení se nad vážností ohrožení tímto fenoménem každého z nás.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 BEZDOMOVECTVÍ

Bezdomovectví je závažný problém, který nemá jednoduché řešení. Dennodenně zaměstnává řadu sociálních pracovníků, politiků a také vzbuzuje rozporuplné pocity u laické veřejnosti. **Bezdomovectví** a **bezdomovec** jsou pojmy, které se v českém slovníku objevily až po roce 1989, tedy po změně politického režimu v naší zemi. Za éry komunismu se pojem bezdomovectví **nepoužíval**, přestože bezdomovci **existovali**. Jednalo se převážně o osoby, které nechtěly, nebo nemohly žít s rodiči a svoji rodinu nezaložily. Dále pak o ty, co prošly ústavní výchovou a o lidi rozvedené. Každý, byť jen zcela formálně, musel někam patřit a někde pracovat. V opačném případě byl trestně stíhán za příživnictví. Minulý režim nedovolil, aby někdo na ulici žil. Tito lidé dlouhodobě bydleli ve firemních ubytovnách, protože na vlastní byt neměli z různých důvodů nárok a většinou o něj ani neusilovali. Vykonaávali tu nejhorší, avšak pro chod firmy nezbytnou práci. Většinou měli problémy s alkoholem, žili promiskuitním životem a byli na okraji tehdejší společnosti.

Po roce 1989 velké podniky začaly krachovat a ubytoven se zbavovat. Problém bezdomovectví tak vyplul na povrch a začal se prohlubovat. Každý si nedokázal poradit s nově nabytou svobodou, která od člověka vyžaduje zodpovědnost. Nebyli ani připraveni na změnu životního stylu, nedokázali se s ní vyrovnat.

Podle Hradeckého (In Průdková, Novotný, 2008), se termín **bezdomovec** stal synonymem „zanedbaného, špinavého, zapáchajícího a obtěžujícího člověka, zejména muže“ (Průdková, Novotný 2008, s. 8).

Bezdomovectví nemůžeme vymezit jedinou správnou definicí, stejně tak nemůžeme podat přesné vyjádření skutečnosti tohoto jevu. Obtížnost stanovení definice se odráží ve schopnosti vládních orgánů na tento fenomén reagovat. Důležité však je nasbírat co nejvíce informací o bezdomovectví a poskytnout je ke zkvalitnění služeb s cílem předcházet bezdomovectví a snažit se ho zmírnit. Shromážděné informace by měly mít vypovídající hodnotu pro orgány na národní a místní úrovni, aby v rámci Evropské strategie sociálního začleňování mohly rozvíjet strategie pro:

- prevenci bezdomovectví,
- řešení příčin bezdomovectví,
- snížení úrovně bezdomovectví,
- snížení negativních dopadů na osoby bez domova a jejich rodiny,

- zajištění, aby si bývalí bezdomovci dokázali udržet trvale nezávislé bydlení (Hradecký, 2007).

1.1 Základní pojmy bezdomovectví

Tato kapitola vymezuje základní pojmy, týkající se bezdomovectví.

Bezdomovec

Bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení, ztráta bydlení nebo je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních nebo nejistých bytových podmínkách (Průdková, Novotný, 2008).

Definice v občanském právním řádu

Jde o osobu, která nemá vlastní domov, ani si jej nepronajímá, nebo nežije v takovém obydlí u osoby důvěrně blízké, či tento domov nemůže nebo nechce užívat nebo takový domov užívá protiprávně. **Domov** je zde chápán jako místo, kam jeho uživatel může jinému člověku zakázat nebo umožnit přístup. Podle zákona jde o osoby společensky nepřízpůsobené a péči o ně vymezuje zákon **O sociálních službách** (bezdomovci.estranky.cz [online]).

Když se řekne slovo bezdomovec, u spousty lidí to může vyvolávat negativní asociace, odpor nebo odmítání. Lidé si představí osoby, které o sebe nepečují, zapáchají nebo jsou závislé na návykových látkách. Nemohu tvrdit, že to tak často není, ale také to tak být nemusí. Nutno však dodat, že charakterizovat tento pojem dle výše zmíněných prvků, nelze, je to daleko složitější problém.

Bezdomovectví

Pojem bezdomovectví nemá jen jednu platnou definici, řada autorů se k tomuto problému vyjadřuje a chápe tento pojem malinko odlišně.

Bezdomovectví je společenský jev vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Je to způsob života charakterizovaný především absencí přijatelného bydlení. Bezdomovectví svou podstatou vyhovuje i definici sociální deviace, neboť je podstatnou odchylkou od normy (normou je v tomto případě myšleno bydlení, každodenní hygiena atd.). Můžeme jej také považovat za poruchu sociálního fungování, tedy poruchu rovnováhy mezi kapacitou zvládnání jedince a požadavky prostředí. Tento fenomén je problémem především velkých měst, je zde větší anonymita a lidé bez domova zde očekávají,

že budou moci lépe uspokojit své základní životní potřeby, případně i najít práci. Nejvíce těchto lidí se shromažďuje v Praze (Průdková, 2008).

Vágnerová vymezuje definici bezdomovectví psychologicky „**Bezdomovectví** je výsledkem generalizovaného psychosociálního selhání, spojeného se ztrátou komplexu běžných rolí. Takovým způsobem bývají obvykle postiženi lidé s dysfunkční osobností, s nedostatečnými kompetencemi a s rozvinutými negativními návyky“ (Vágnerová, s. 95, 2004).

Marginalizace:

Marginalizací rozumíme odsouvání jedinců, skupin a sociálních vrstev na okraj společnosti, tedy do méně významného postavení (Jandourek, 2007).

Marginální: (Okrajový)

Podle R.E. Parka (In Jandourek, 2007) je to situace jedinců nebo skupin, kteří jsou na okraji nějaké skupiny, sociální třídy, vrstvy nebo společnosti. Okrajovou osobností je člověk, který stojí na rozhraní dvou skupin nebo tříd, aniž je plně integrován do některé z nich. Má obvykle nejistý status, často trpí konflikty rolí a norem, cítí se dezorientován a bývá diskriminován (Jandourek, 2007).

Resocializace:

Resocializace znamená návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří z něj byli z nějakého důvodu vyřazeni (Matoušek, 2003).

Sociální vyloučení (exkluze):

„Sociální vyloučení bývá vymezováno jako proces, kdy jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavovány přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních a ekonomických aktivit společnosti jako celku. Sociální vyloučení je primárně důsledkem chudoby, souvisí s ním i nízké vzdělání a různé formy diskriminace“ (Štechová, Luptáková, Kopolodová, 2008, s. 37).

1.2 Příčiny bezdomovectví

Příčin bezdomovectví může být celá řada, protože bezdomovci jsou různorodí lidé. Vyrůstali v různých rodinách, mají různý stupeň dosaženého vzdělání, jsou různého věku. Mohou to být inženýři propadlí alkoholu, lidé, propuštěni z výkonu trestu, zadlužené, rozvedené osoby, invalidní důchodci, lidé, kteří nikdy nepracovali, apod.

1.2.1 Teoretické přístupy k příčinám bezdomovectví

Tyto teoretické přístupy vychází ze dvou krajních přístupů k této problematice. Jsou to strukturální faktory a faktory individuálního selhání jedince.

„**Strukturální pohled** nachází příčiny v sociálních a ekonomických faktorech, různých změnách, které ovlivňují společnost jako celek. Mezi příčiny řadí ekonomickou recesi, nezaměstnanost a marginalizaci některých skupin na trhu práce, chybnou bytovou politiku, nerovný přístup k bydlení, nepružnost **sociálních** služeb, sociální segregaci aj.“ (Kosová, Omelková, Sedláček, s. 21, 2004).

Pojetí individuálního selhání předpokládá vznik bezdomovectví v důsledku, kdy jedinec neustále (vědomě) odkládá řešení svých problémů. Podle této úvahy můžeme říci, že člověk je zcela odpovědný za své jednání, které vede k bezdomovectví. Pro tento stav je užíván anglický termín „victim-blaming“ (oběť je současně viníkem). V tomto případě se jedná o osoby závislé na alkoholu, drogách, herních automatech. V souvislosti s teoretickými přístupy k příčinám bezdomovectví uvádí Kosová, Omelková, Sedláček (2004) tři základní kategorie „potřebných“ osob:

- 1) **Nekompetentní nezasluhující** - sem patří lidé, kteří se na ulici dostali vlastní vinou, svojí nezodpovědností, leností nebo závislostí na návykových látkách.
- 2) **Nekompetentní zasluhující** – jedná se o osoby, které se na ulici dostali vlivem svého nezaviněného handicapu. Mohou to být děti, osoby zdravotně nebo mentálně postižené nebo abstinující osoby po léčbě závislosti.
- 3) **Kompetentní zasluhující** – tato kategorie je spíše teoretická. „V moderní společnosti orientované spíše na výkon jednotlivce je spojení kompetentnosti a zásluhovosti téměř vyloučeno. Buď je totiž člověk kompetentní, a pak je schopen najít cestu z tíživé situace vlastními silami, nebo se mu to nepodaří, a tudíž není kompetentní. V lepším případě bude oceněna jeho snaha, bude považován za zasluhujícího a získá morální nárok na solidaritu (charitu), v horším případě jako nezasluhující nebude mít nárok na nic“ (Kosová, Omelková, Sedláček, s. 22, 2004).

1.2.2 Vnější a vnitřní příčiny bezdomovectví

Vnější (objektivní) příčiny: jsou ovlivněné především sociální politikou státu a jeho konodárstvím. Příkladem může být chudoba, nezaměstnanost, nedostatečné zajištění ve stáří a nemoci, diskriminace příslušníků minorit, nedostupnost bydlení kvůli financím, ale také příčiny institucionální. Výjimkou bezdomovectví nejsou ani mladí lidé.

Mladiství, žijící v ústavním zařízení, po dovršení osmnáctého roku toto zařízení opouštějí. Mnohdy však nejsou připraveni na samostatný život a mohou se lehce stát lidmi bez domova. Podobně jsou na tom lidé, propuštění z výkonu trestu.

Vnitřní (subjektivní) příčiny: jsou to vztahové, materiální a osobní podmínky jednotlivců a rodin.

- **Materiální** - nízký příjem, ztráta zaměstnání, zadluženost, ztráta bydlení, atd.
- **Vztahové** - nefunkční rodina, manželské konflikty, absence rodinného zázemí, narušené vztahy, atd.
- **Osobní** - tělesná či duševní choroba, poruchy osobnosti, různá traumata (smrt blízkého člověka, týraní nebo zneužívání v dětství, závislosti svých rodičů na návykových látkách, atd.) (Průdková, Novotný 2008).

Příčiny bezdomovectví se u mužů a žen liší. U **mužů** převládají jako primární faktory **materiální**, často v kombinaci s faktory **osobními**. U **žen** jsou to problémy **vztahové**, především problémy v partnerských vztazích, často provázené násilím, zneužíváním a nevěrou.

Obecně lze ale říci, že **žen** se na ulici vyskytuje **mnohem méně než mužů**. Můžeme si to vysvětlit tím, že ženy si často volí tzv. utajenou formu, snaží se skrývat nastalou situaci, vyhledávají život v nejrůznějších společenstvích či institucích, v různých podmínkách a úrovních (např. domovy pro matky s dětmi.) Také dokážou mnohem déle setrvat v nefunkčních rodinách za nelidských materiálních i psychických podmínek, než by opustily domov a vystavily sebe i děti nebezpečí žití v nejistotě. Hodně často se také stěhují k rodičům nebo k přátelům. Existují také ženy, které se mohou dostat do skupiny těch, které si vydělávají prostitucí. Ženám se také může častěji povést návrat z ulice než mužům, protože trpí méně závislostmi na drogách, alkoholu. Tyto osoby selhávají v oblasti socializace. Nejsou schopny zodpovědného chování vůči sobě či někomu jinému. Nedovedou se o sebe postarat standardním způsobem. Jejich komunikace s ostatním světem je velmi omezená. Kontakty jsou vytvářeny pouze mezi sebou. Jejich sdružování je však účelové. Vytvářejí si jakési **subkultury** (na nádražích, na ulici). Jejich vztahy zde, jsou zde velmi povrchní, situační a jsou většinou podmíněné nutností (Pavelková, 2007).

1.3 Typy integrace do bezdomovecké subkultury

Janebová (In Pavelková, 2007) rozlišuje integraci bezdomovecké subkultury následovně:

1) Nedávno dislokovaní

Jsou to tzv. „**nováčci**“, nemají tendenci se identifikovat s rolí bezdomovce. Dosud sdílejí hodnoty majority. Chtějí se co nejdříve dostat pryč z ulice. Často mívají i zaměstnání, např. na zkrácený úvazek. Nemají potřebu se stýkat s jinými bezdomovci, věří, že nastalá situace je jen dočasná a brzy se změní.

2) Izolovaní - nedávno dislokovaní

Nemají schopnost získat zdroje k návratu. Dostávají se z kontroly sociálních sítí a institucí, cítí stále menší závaznost konvenčního chování. Hlavní proud společnosti a tradiční role jsou jim už cizí. Těžko se spřátelí s ostatními bezdomovci a často se ocitají v osamělosti až v úplné izolaci.

3) A. Identifikovaní – izolovaní

Jsou na ulici delší dobu, žijí sami, vyhýbají se kontaktům s ostatními bezdomovci. Typickými představiteli jsou tzv. „**háčkaři**“ či „**lovci**“, kteří získávají svou obživu z odpadkových košů a popelnic.

3) B Identifikování - žijící ve skupině

Tito lidé přijali styl života a hodnoty subkultury stejně žijících lidí. Čerpají z této skupiny podporu. Tento způsob života vyžaduje ve skupině velký stupeň začlenění. Zároveň je však více psychologicky funkční než u izolovaných identifikovaných bezdomovců. Na druhou stranu u nich dochází k vysokému vyčlenění z tradiční kultury. Ze skupiny čerpají jídlo, úkryt či jiné zdroje, funguje mezi nimi určitá nspecifikovaná dělba práce. Nevýhodou této skupiny je její viditelnost, což vede k pozornosti ze strany policie. Je zde větší pravděpodobnost kriminalizace (Pavelková, 2007).

1.4 Formy bezdomovectví

V zásadě lze bezdomoveckou populaci rozdělit do tří skupin:

- a) skupina fenoménu **zjevného** bezdomovectví
- b) skupina fenoménu **skrytého** bezdomovectví
- c) skupina fenoménu **potenciálního** bezdomovectví

a) Skupina zjevných bezdomovců

Je to nejviditelnější část bezdomovecké populace. Patří sem osoby žijící na ulicích, nádražích, ti, kteří vyhledávají ubytování v zimních noclehárnách, azylových domech, v noclehárnách připravených městy nebo charitativními organizacemi. Reprezentují však pouze část obyvatel bez trvalého bydliště (Hradečtí, 1996).

b) Skupina skrytých bezdomovců

Do této skupiny patří lidé, kteří nevyužívají veřejné nebo charitativní služby. Počet těchto lidí může být značně velký hlavně v regionech, kde nabídka služeb je nedostatečná. Při sčítání bezdomovecké populace jsou také opomenuty osoby, které využívají pomoc u svých příbuzných nebo přátel. Často mění své působiště, mají problémy s policií a úřady. Velmi často se uchylují do domů, určených k demolici, využívají staré automobily, kontejnery, bydlí ve squatech, sklepích i stanech (Hradečtí, 1996).

c) Skupina potenciálních bezdomovců

Do této skupiny patří ti, kterým bezdomovectví reálně hrozí. Žijí v životně těžkých podmínkách, rodinných problémech, v riziku ztráty bydlení. Jejich byty bývají někdy až zdravotně závadné, jsou to byty provizorní, zchátralé, prázdné nebo přelidněné. Do této skupiny se řadí i ti, kteří čekají na propuštění z různých ústavů, vězení, opuštění dětského domova, dále ti, kteří tvoří velkou skupinu migrantů, přistěhovalců a azylantů (Hradečtí, 1996).

Dle uvedených forem bezdomovectví je patrné, že bezdomovci nejsou pouze ti, které potkáváme běžně na ulici, ale spousta osob je bezdomovectvím reálně ohrožena, i když si to třeba nechtějí přiznat nebo si to neuvědomují.

1.5 Kategorie bezdomovců podle životního cyklu

Bezdomovectví není vymezeno věkem, a proto se můžeme na ulici setkat s bezdomovectvím každé kategorie.

1.5.1 Děti

S dětmi bez domova se můžeme setkat především v rozvojových zemích nebo v některých zemích bývalého východního bloku, např. v Rusku, Rumunsku, kde bezdomovectví představuje závažný problém. Ve vyspělých státech, kam řadíme i Českou republiku, jsou děti bez domova výjimkou, když už se nějaké dítě bez domova objeví, jde většinou o děti-

uprchlíky z chudých zemí. Z hlediska potencionálního bezdomovectví můžeme hovořit o dětech žijících v rodinách, kde jsou bytové podmínky dosti nevyhovující. Jedná se také o rodiny, které přebývají u příbuzných, kamarádů nebo v ubytovnách. Dále můžeme hovořit o dětech žijících v dětských domovech nebo jiných typech náhradní rodinné péče, ty které přichází s matkami do azylových zařízení pro matky s dětmi (Kosová, Omelková, Sedláček, 2004).

1.5.2 Mladiství

Adolescence je obdobím, kdy vrcholí socializační proces, upevňuje se jeho identita, jsou zde důležité sociální vazby. V tomto období hraje velkou roli rodinné zázemí. Část mladistvých v tomto kritickém věku rodinu opouští. Důvodem bývají konflikty, hádky, zanedbávání péče, závislosti rodičů nebo mladistvého na návykových látkách. V tomto období jsou ohroženi mladiství, kteří opouštějí ústavní zařízení nebo pěstounské rodiny. Mladí lidé, kteří opouštějí ústavní zařízení, nebývají dostatečně vybaveni, jak materiálně, tak po stránce sociálních dovedností. U mladistvých bezdomovců se často vyskytují problémy, které omezují případnou integraci do společnosti jako je prostituce a s ním spojené riziko infekčních onemocnění nebo sexuálně přenosných chorob (HIV, žloutenka, syfilis), závislost na drogách či alkoholu, patologické hráčství. Nemají peníze a začnou páchat trestnou činnost- krádeže, prodej drog apod. (Kosová, Omelková, Sedláček, 2004).

Také se to může týkat i mladistvých, kteří mají doma vše, rodiče jsou bohatí a oni si chtějí zakusit adrenalin, obyčejný život, který neznají. Neustále slyší z médií, jak se všichni mají zle a oni mají vše. Myslím, že každá skupina, nezávisle na věku je tímto problémem ohrožena.

1.5.3 Senioři

Senioři tvoří mezi bezdomovci poměrně malou skupinu, ale stejně jako děti a mladiství skupinu problematickou. Podmínky, ve kterých tyto lidé žijí, jsou příčinou kratší délky jejich života. Je to asi o 15-20 % méně než u běžné populace. Bezdomovci se mohou stát i lidé v důchodovém věku, kteří celý život pracovali. Může se stát, že nebudou mít prostředky k udržení si přiměřeného bydlení, kvůli nižšímu důchodovému příjmu. Když se k tomu ještě přidá sociální izolace, což se týká lidí, kteří nemají rodinné zázemí nebo jsou z nějakého důvodu rodinou odmítáni, a nebude možné těmto lidem nabídnout alternativní řešení v podobě sociálně zvýhodněného ubytování nebo v domově pro seniory, stane se to,

že tito lidé se ocitnou na ulici. Je dosti pravděpodobné, že bezdomovci-senioři budou trpět různými nemocemi, avšak kde vezmou peníze na léky a ostatní pomůcky jim potřebné? Lidé v tomto věku už nejsou tolik přizpůsobiví, ztrácí přehled o společenském dění a jejich integrace je velmi složitá. Snadno také podléhají výhružkám a nátlaku, kterému se už nedovedou bránit (Kosová, Omelková, Sedláček, 2004).

1.6 Odlišnosti bezdomovectví u mužů a žen

Bezdomovectví u mužů a žen se v mnoha aspektech liší, především v příčinách a v prožívání bezdomovectví. U mužů se více setkáváme s bezdomovectvím zjevným, kdežto u žen se skrytým. Muži povětšinou nebyli nikdy ženatí nebo rozvedení, nalézáme tedy většinou muže svobodné, zatímco ženy jsou většinou vdané nebo vdané byly (Hradečtí, 1996).

Muži se většinou stávají bezdomovci po neúspěchu v práci nebo skrze závislost na návykových látkách, patologickém hráčství nebo po opuštění vězení. Muži na ulici zůstávají déle a své bezdomovectví se ani nesnaží tolik skrývat.

V některých případech je alkohol spíše důsledkem než příčinou bezdomovectví.

Ženy jsou ztrátou domova postiženy mnohem hlouběji. I okolí se na ženy bezdomovkyně dívá méně tolerantně. Častými příčinami u žen je odchod od partnera, rodiny, vystěhování z bytu nebo psychické onemocnění. Rizika ženského bezdomovectví jsou částečně kompenzována posílenou sociální ochranou, která umožňuje matkám s dětmi využívat služeb např. azylových domů, speciálního poradenství apod. Ženy se mnohem více snaží udržet si domov i za nepříznivých podmínek nebo např. soužití s náhodnými partnery. Jsou schopny akceptovat i domácí násilí, jen aby zajistily dětem domov. Odcházejí až ve chvíli, kdy je situace neúnosná, jsou ohroženy na životě nebo je ubližováno dětem (Kosová, Omelková, Sedláček, 2004).

Mužům i ženám je např. společná nevíra v úspěch, kterou získali po neustálých debaklech, ztráta sociálních kontaktů, deziluze, uzavřenost do sebe, neschopnost udržet pozornost a z toho plynoucí roztržitost, nesoustředěnost, náhlá únava. Oběma je společná vertikální sociální mobilita, vždy však směrem do nižšího zařazení (jen ojediněle jsme zažili návrat do vyšší sociální vrstvy). Muži i ženy pod vlivem alkoholu zhrubnou, prožívají pocit hostility vzápětí vystřídané zoufalstvím. Následkem duševní choroby, či působením alkoholu, drog, přicházejí ve stavu krajní duševní a tělesné vyčerpanosti a zchátralosti (Hradečtí, s. 46, 1996).

Podle odhadů je přibližně sto tisíc bezdomovců a předpokládá se, že každým rokem jich 10 % přibude. Muži jsou na ulici v poměru 6:1 k ženám, v poslední době však četnost žen bezdomovkyň narůstá. Nejčastěji se na ulici vyskytují muži středního a staršího věku, mezi čtyřiceti a šedesáti lety (Vágnerová, 2004).

Mezi bezdomovci nacházíme menší procento žen, což můžeme objasnit tím, že mají širší sociální síť a v krizi se mají na koho obrátit. Mívají u sebe často děti, o které se musí postarat. Ženy se také často obávají znásilnění a mají větší strach ze života na ulici než muži. Muži se často ocitnou osamoceni a bez možnosti požádat o pomoc někoho blízkého.

2 POTŘEBY BEZDOMOVců

Jako každý člověk má své potřeby, které mohou být uspokojeny či nikoli, tak samozřejmě své potřeby mají i bezdomovci. U těchto lidí může často převládat apatie, a proto jejich potřeby mohou být často neuspokojeny.

2.1 Potřeba stimulace

Potřeba stimulace a získávání nových zkušeností je snížena. Pro lidi, kteří se stali bezdomovci, nemá zkušenost žádný smysl. Může být považována za nežádoucí, obtěžující nebo až děsivou. Styl života, který bezdomovci vedou, bývá velmi jednoduchý. Stereotypně vegetuje a často užívá alkohol i drogy. Aby měl život bezdomovce řád, musel by mu ho někdo vytvořit a nesměl by na něj klást vysoké požadavky. Musíme si uvědomit, že bezdomovci jsou lidé, většinou neschopni zvládnout i běžné nároky. Často se setkáváme s rezignací (Vágnerová, 2004).

2.2 Potřeba citového vztahu a bezpečí

Bezdomovec většinou žádné citové vztahy nemá. Bývá emočně deprivován a to vede až k vyhasnutí této potřeby k náhradnímu uspokojování nižších potřeb, např. orální aktivity. Někdy může citovou potřebu uspokojovat zvíře, často mívají psy. Je to pro ně blízká bytost, která toho moc nevyžaduje, není kritická, přizpůsobí se tomuto stylu života a svému pánovi projevuje sympatii. „Silný citový vztah a vazbu ke zvířeti dokazuje fakt, že ve vzorku 66 kalifornských bezdomovců (35 mužů a 31 žen) téměř 95 % dotázaných odmítalo nabízené přístřeší, pokud by tam s nimi nemohlo být jejich zvíře“ (Singer a kol., In Vágnerová, s. 95, 2004).

2.3 Potřeba seberealizace

Potřeba seberealizace bývá potlačena nebo schází. Bezdomovec sociálně selhal a často nemá naději, že by se mohl dostat na lepší sociální pozici v budoucnosti. Jejich sebevědomí a sebeúcta jsou často na velmi nízké úrovni. Takový člověk dopředu hned všechno vzdává, do ničeho se nepouští, o nic neusiluje a nic neočekává - jde o syndrom naučené bezmocnosti. Prostředky k životu získávají žebráním nebo vymáháním (Vágnerová, 2004).

2.4 Potřeba otevřené budoucnosti

Potřeba otevřené budoucnosti bývá také potlačena. Bezdomovci budoucnost moc neplánují, žijí přítomností a jsou schopni uvažovat jen v krátkém časovém horizontu. Proto také nejsou schopni řešit svoji životní situaci jiným způsobem (Vágnerová, 2004).

„Bezdomovectví je jen vzácně volbou, častěji je výsledkem celé řady selhání a následné rezignace na lepší alternativu“ (Vágnerová, s. 95, 2004).

Bezdomovci nemají často uspokojeny ani základní potřeby, jako je jídlo, teplo, oděv, což si běžná bydlící populace ani nedokáže představit. Když jsou potřeby neuspokojovány, vede to k frustraci a dalším následkům, proto se nemůžeme ani divit, pokud tito lidé jsou apatičtí ke svému okolí, nechtějí mluvit o budoucnosti a je jim jedno, co se s nimi bude dít.

3 PÉČE O BEZDOMOVCE

Existuje mnoho organizací, které se zabývají problémem bezdomovectví, ale spousta lidí ani neví, kde by tuto pomoc našli. Myslím, že kdo se o tento problém nezajímá nějak podrobněji, neví, na koho by se měl v případě nouze obrátit. Dobré je, že existují terénní pracovníci, kteří vyhledávají přímo lidi bez domova, a podávají jim informace o možnostech využívání nabízených služeb.

3.1 Orgány a organizace zabývající se bezdomovectvím

Jsou to orgány státní správy a samosprávy, neziskové organizace, církve a patří sem:

„Vláda České republiky jako celek a z ministerstev především ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví, školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra, spravedlnosti a ministerstvo pro místní rozvoj. Jejich práva a povinnosti vyplývají především z ústavy a zákona č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných úředních orgánů státní správy v ČR v platném znění. Orgány samosprávy mají obecně povinnost pečovat o všestranný rozvoj občanů. Tuto povinnost mají zajišťovat obce jako základní územní společenství občanů a kraje (Ústava, zákon o obcích)“ (Štechová, Luptáková, Kopoldová, s. 14).

Problematiku bezdomovectví nemůže mít na starosti pouze jeden sektor. Je potřeba, aby se zapojilo sektorů více. Velmi významné je zapojení neziskových organizací a církví.

Neziskové organizace a církve

Jedná se především o tyto organizace: **Armáda spásy, Naděje, Česká katolická charita, Nový Prostor, Emauzy ČR, občanské sdružení Společnou cestou, Diakonie, Člověk v tísni a v menším rozsahu některé další.**

Některé tyto organizace vznikly až po roce 1989, některé navázaly na svoji dřívější existenci a obnovily ji (např. Armáda spásy). Církve svoji činnost rozšířily a zřídily svá účelová zařízení. Financovaná jsou ze státního rozpočtu (na základě žádostí a grantů), ze zahraničních zdrojů, příspěvků, darů a z vlastní činnosti.

Poskytují tyto služby:

- **Ubytování** (Noclehárny, Azylové domy, chráněné a podporované bydlení spojené s integračním programem).
- **Nízkoprahová denní centra** (možnost hygieny, jídla, oblečení, zdravotní péče).
- **Poradenství** (Sociálně právní, právní pomoc při hledání zaměstnání apod.).

- **Terénní sociální práce (Streetwork).**

Všechny organizace tyto všechny služby nenabízí a také ne každý klient má o tyto služby zájem. Většinou tyto služby využívají bezdomovci „ při přežití“ krizové situace (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

3.2 Organizace poskytující služby bezdomovcům

3.2.1 Azylové domy

V rámci služeb azylových domů je klientům poskytováno ubytování, sociální, právní a psychologické poradenství. Je jim zajištěna strava a hygienické potřeby, pomoc při uplatňování práv, při obstarávání osobních záležitostí a to zejména při vyřizování běžných záležitostí. Pomoc při obnovení kontaktu s rodinou, pomoc a podpora při dalších aktivitách podporující sociální začleňování osob (Šimek, 2007).

Doba v zařízení bývá omezena, většinou od tří měsíců do půl roku a je podmíněna aktivní účastí klienta na resocializačních programech. Při porušení ubytovacího řádu může být pobyt předčasně ukončen (Kosová, Omelková, Sedláček, 2004).

Azylové domy začaly vznikat po roce 1990, i když některé vznikaly už dříve, hlavně ve větších městech. Jejich provozovateli jsou většinou neziskové a charitativní organizace, někdy také obce, ale to bývá většinou v případech velkých měst s velkou koncentrací bezdomovců. Většina těchto organizací je členem Sdružení azylových domů (SAD), které je propojuje, koordinuje a navenek zastupuje v mezinárodních organizacích. Podmínkou pro členství v SAD je vedle základního materiálního vybavení i koncepce, jak lidem bez domova pomáhat, tj. určitý komplexní integrační program. V současné době má SAD v České republice 33 členů (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

3.2.2 Armáda spásy

Armáda spásy (AS), založena asi před 145 lety, AS je křesťanským misijním hnutím, které působí v 103 zemích světa. Členové AS byli jedni z prvních, kteří se začali věnovat praktické pomoci těm, kteří jsou známi pod pojmem „ bezdomovci“, dříve chudí, slabí a odmítaní. Pomáhat lidem bez přístřeší tvoří i v dnešní době součást práce AS v různých zemích. V roce 1950 byla činnost AS zakázána komunistickým režimem a v roce 1990 obnovena, kdy bylo založeno občanské sdružení Armáda spásy, které úzce spolupracuje s celosvětovou AS, především s holandskou. Je zde důležitá práce sociálních pracovníků, pečovatелů,

kteří pracují na tom, aby se klienti začlenili opět do společnosti, ze které „vypadli“. Slouží k tomu různé resocializační programy, pracovní terapie. Od klienta se očekává aktivní spolupráce na řešení své situace, která je také podmínkou pobytu (Hradecký, Nedělková, 1998).

3.2.3 Noclehárny

Noclehárny tvoří nejnižší stupeň v rámci azylového ubytování. Jde o nízkoprahová zařízení s cílem poskytnout přespání v suchu a v teple, zajištění základní hygieny klientů, případně poskytnutí teplých nápojů či jednoduché stravy. Jsou to zařízení bez navazujících služeb. Většinou jsou noclehárny pro bezdomovce provozovány v zimních měsících, buď za symbolický poplatek, anebo zcela zdarma. Platí zde přísný řád. Pokud chce klient využívat těchto zařízení, nesmí užít žádný alkohol ani jinou návykovou látku, nijak neporušit daná pravidla, jinak bude okamžitě vyloučen (Kosová, Omelková, Sedláček, 2004).

3.2.4 Naděje

Naděje je občanské sdružení, které bylo založeno v roce 1990 jako nezisková organizace. Zpočátku toto sdružení pomáhalo uprchlíkům a snažilo se je integrovat do společnosti, potom zde začali převládat českoslovenští občané, kteří přišli o domov nebo byli propuštěni z vězení. Dnes Naděje pomáhá bezdomovcům (ale i ostatním, sociálně vyloučeným a lidem tímto ohroženým), poskytuje jim pomoc duchovní, morální, sociální, zdravotní, lékařskou, hygienickou, stravovací, ubytovací, hmotnou, právní, poradenskou, vzdělávací, výchovnou apod. Uplatňuje také víceúrovňovou strukturu péče. Prvním stupněm je přátelský rozhovor, druhým hygiena, třetím ošacení a obuv, čtvrtým strava. Dále nabízí poradenství, kulturní aktivity, pomoc při jednání s úřady a pastorační služby (Průdková, Novotný, 2008).

3.2.5 Sdružení česká katolická charita (SČKCH)

Provozuje azylové domy pro muže a na některých místech i pro matky s dětmi. Jsou to zařízení většinou s menší kapacitou a s omezenou dobou pobytu. Klienti na ubytování přispívají. Také provozují denní centra s možností hygieny, levného stravování, ošacení a je v nich rovněž poskytováno sociální poradenství. Působí v celé české republice a také poskytuje pomoc seniorům, uprchlíkům, dětem z ohrožených rodin, vězňům a propuštěným (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

3.2.6 Nový prostor

Občanské sdružení Nový prostor neposkytuje ubytování, ale nabízí možnost zaměstnání jako pouliční prodejci časopisu Nový prostor (s denním výdělkem). Dále provozuje denní centrum, různé kulturní a sportovní aktivity. Klient nesmí být opilý, agresivní a nesmí to lidem násilně vnucovat (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

3.2.7 Prevence závislosti na návykových látkách

Tyto centra nabízí různé volnočasové aktivity, je zde kladen důraz na **nízkoprahovost**, tzn. zapojení do aktivit klubu je bezplatné, anonymní a dobrovolné. Kromě volnočasových aktivit nabízejí centra speciální poradenství, skupinovou práci, pobytové a preventivní programy pro školy a klienty, sociální terapie, návaznou péči a terénní programy. Filozofie preventivních center vychází z nabídky pozitivních alternativ k užívání návykových látek.

Kontaktní centra

K-centra nabízí pomoc těm, kteří už se stali uživateli návykových látek. Jejich životní situace není posuzována jako opovržením hodná, ale je jim nabídnuto to nevhodnější řešení - program Harm reduction. „Tento program zahrnuje aktivity směřující k prevenci šíření infekčních chorob a drogové epidemie ve společnosti, ke snížení zdravotního či psychického poškození a sociálního úpadku drogově závislých“ (Hradecký, s. 94, 2004). Všechny tyto služby jsou zcela anonymní a bezplatné (Hradecký, 2004).

3.3 Prevence bezdomovectví

Předcházet bezdomovectví je mnohem efektivnější, rozumnější, méně finančně náročné a také lepší než řešit následky v podobě ztráty domova. V naší zemi strategie prevence dosud neexistuje.

Barták (In Průdková, Novotný, s. 63, 2008) uvádí „ Diskuze se často váže pouze k otázce možného rozšiřování ubytovacích kapacit pro bezdomovce, namísto snahy o prevenci.“ Prevence bezdomovectví souvisí také s prevencí kriminality a viktimizace. Pro problematiku bezdomovectví platí to stejné, co pro ostatní negativní jevy. Aby bylo vůbec možné vytvářet preventivní programy, musíme znát co nejpodrobněji jejich realitu. V zahraničí je prováděn podrobný monitoring bezdomovectví, ze kterého vychází plánování prevence. Z několikaletého průzkumu v USA vzešel soubor opatření, tzv. **1. a 2. stupně**.

V **prvním stupni** jde o poskytování nejrůznějších služeb při orientaci v základních životních situacích, zvládnání různých dovedností (umět komunikovat, jednat s lidmi), pomoc při bydlení, vzdělání, zdravotní služby včetně psychiatrických apod.

Ve **druhém stupni** jde hlavně o pomoc nalézt bydlení ohroženým nebo handicapovaným osobám (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

Za prvky prevence můžeme považovat podporu fungování rodiny a boj s nezaměstnaností (jsou to nejčastější příčiny u nás). Měla by být větší dostupnost sociálního bydlení a poskytování sociálních půjček na nájemné (klient by splácel částku, kterou si vypůjčil, bez úroku). V dětských domovech a výchovných ústavech by měly být děti lépe připravovány na život a měly by být informovány o domovech na půl cesty. V dětech i mladých lidech by měla být pěstována zodpovědnost, sebedůvěra, cílevědomost. Velkou podporu si také vyžadují lidé, kteří opouštějí vězení, psychiatrické léčebny nebo různé terapeutické komunity. S lidmi, kteří jsou ztrátou domova ohroženi, by se mělo intenzivně pracovat. Tito lidé většinou neznají ani svá práva a zákonné nároky a proto je potřeba mu poskytnout odborné informace, aby měl nějakou naději a motivaci (Průdková, Novotný, 2008).

K prevenci mohou také přispívat aktivity ze strany obce nebo organizace při „dočasné“ ztrátě bydlení. Pokud bude např. rodina s dětmi vypovězena z bytu a je jim poskytnut jako přístřeší menší byt, pořád by zde měla platit exekuce (i když se bude jednat o byt obecní) a tato rodina by měla dostat šanci a dluh by se měl odsunout do doby, než se rodina stabilizuje. Tyto dluhy se strhávají těmto lidem ze mzdy, z různých sociálních dávek nebo důchodu a rodina už nemá na zaplacení nájemného a vzniká další dluh. Dále by měla být větší možnost získání sociálního bytu pro bezdomovce od obce (i Prahy), kteří mají stálou práci nebo příjem a tyto podmínky již splňují. Nadále pak žijí v azylových domech a bez pomoci těžko získají bydlení v normálních podmínkách.

U nás je velký problém nabídnout byty nízkou příjmovým skupinám. Pro ně bude nutné stavět byty formou podporovaného bydlení včetně nezbytných služeb (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

3.3.1 Základní pomoc

Lidé bez domova spadli na dno společnosti, zde je už nepodstatné čím to bylo vinou, ale tyto lidé jsou bezmocní, nevědí kudy kam, na koho se obrátit, potřebují někoho, o koho by se mohli opřít, ale to se těžko hledá v té společnosti, ve které se nacházejí.

Bezdomovci mají své fyziologické potřeby a musí vědět, kde je mohou uspokojit. Nabídka těchto služeb spolu s nabídkou ubytování v azylovém domě by měla přijít dříve, než se s ním začneme bavit o změně životního stylu. Bezdomovci často bývají bez dokladů, potřebují pomoc při vyřízení nových. Obnova dokladů může také znamenat první krok zařadit se zpět do společnosti. A pak následuje snaha o nalezení pracovního místa. Někteří starší bezdomovci nedostávají důchod a tak potřebují pomoc s vyplněním žádosti. Někteří zas potřebují přiznat invaliditu. Jsou bezradní a tak potřebují oporu (Hradečtí, 1996).

3.3.2 Resocializace

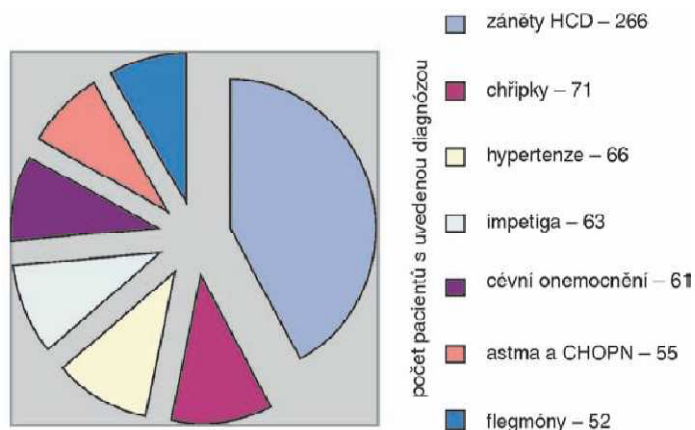
Základní pomoc při první návštěvě nebo při docházení do krizového nebo kontaktního centra je jen začátkem. Klient by měl projít resocializačními programy, doplněnými ostatními paralelními službami. Základem je bydlení či ubytování, proto je velmi důležité zřizovat azylové domy s nabídkou osobní hygieny, stravy. Zde musí dodržovat jistá pravidla a podílet se na úklidu a také by měli na bydlení přispívat. Důraz by měl být kladen na přiměřenou práci, počínaje chráněnou prací zdravotně postižených, přes veřejně prospěšné práce až po stálý pracovní úvazek. Měli by dostat možnost rekvalifikovat se nebo kvalifikaci získat. Cílem resocializace je, aby dřívější bezdomovec našel nový smysl života, obnovil vztahy s rodinou nebo si našel nového partnera, kamarády, získal práci a aby se snažil vše dělat pro to, aby se zpět na ulici nevrátil. Je smutné, že i přes veškerou snahu zůstanou lidé nesamostatní, závislí, často s poruchami osobnosti a nedokážou tohoto cíle dosáhnout. Ale i těm musíme dát šanci např. v podobě chráněného bydlení pro zdravotně postižené nebo v trvalém azylovém ubytování pro nesamostatné jedince (Hradečtí, 1996).

Proces resocializace je dlouhodobý proces, který vyžaduje snahu nejen sociálních pracovníků, ale také samotných klientů. Pokud klienti nebudou chtít spolupracovat a nebudou se snažit dodržovat pravidla, tak ani sebelepší resocializační program nebude účinný.

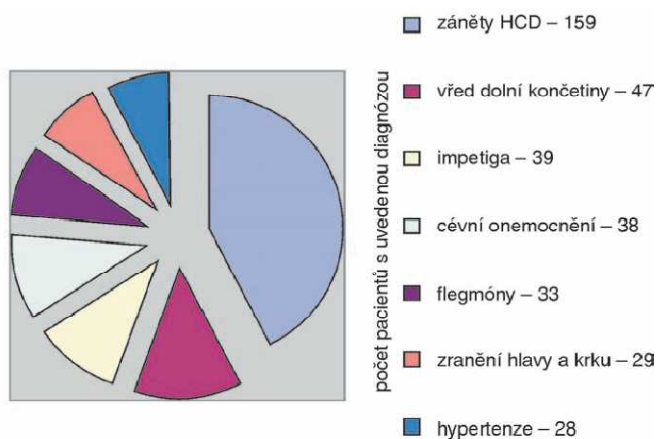
4 ZDRAVOTNÍ STAV BEZDOMOVců V ČR

Existuje celá řada faktorů působících na zdraví, které jsou společné pro všechny bezdomovce. Je zřejmé, že udržet si zdravou životosprávu je v jejich případě nemožné. Potřeba spánku, tepla a bezpečí může být snadněji uspokojena v rámci prostředí, které můžeme označit za domov. Náhradní a dočasné řešení může být např. pobyt v ubytovně nebo azylovém domě. Velká část bezdomovců však žije zcela jinak a to, přespávání na ulici, pod mostem, ve squatech, stanech apod. V těchto podmínkách je udržitelnost tělesného a mentálního zdraví dosti ztížena.

Ze statistiky z ordinace praktického lékaře pro bezdomovce v Praze, za období roku 2005-2006 vyplývá, že nejčastějšími nemocemi u bezdomovců jsou nemoci **dýchací soustavy** a **nemoci kůže a podkožního vaziva**.

Zde je graf zachycení sedmi nejčastějších onemocnění zaznamenaných diagnóz za rok 2005 v ordinaci praktického lékaře pro bezdomovce v Praze.

Záznam onemocnění z roku 2006 (Šupková, 2007).

Obecně se však traduje, že na to, jak bezdomovci bydlí, v jakých podmínkách, že jsou vcelku zdraví.

4.1 Duševní zdraví

Přežití pro bezdomovce na ulici znamená snahu přizpůsobit se jistým podmínkám. To, co dříve tito lidé mohli chápat jako normu, je v podmínkách života na ulici nežádoucí, čili „nenormální“ a naopak. Kazuistiky klientů z center, kteří se o bezdomovce starají, uvádí, že jedinci, kteří mají problémy s duševním zdravím, byli takto nemocní ještě dříve, než se bezdomovci stali. Hlavním důvodem, který je pro všechny stěžejní, je absence sociálních opor a neexistence vlastního bydlení. A to má obrovský vliv na duševní zdraví.

Podle Binesové (In Šupková, 2007) jsou lidé, spící v noclehárnách tímto osmkrát více postižení, než bydlící populace a lidé, spící na ulici, dokonce jedenáctkrát. V její studii, věnované zdravotnímu stavu tzv. single homeless, jsou u respondentů, kteří využívají ubytoven nejčastěji zaznamenány deprese, úzkosti a nervové potíže. Teprve potom následují potíže pohybového aparátu. U dalšího typu respondentů, těch, kteří dochází do denních center, jsou deprese, úzkosti, nervové potíže a potíže pohybového aparátu současně.

Zvolský (In Šupková, 2007) poukazuje na oblasti ze sociální psychiatrie, které uvádějí, že „v sociálně nejhůře zabezpečených vrstvách je vyšší výskyt duševních poruch, než ve vrstvách ekonomicky dobře zajištěných.“ Česká statistika nám ukazuje duševní onemocnění méně často, protože bezdomovci, kteří k lékaři přijdou, tak chtějí léčit něco zcela jiného. Pacienti, trpící duševním onemocněním lékařskou pomoc nevyhledávají, nebo se jí dokonce vyhýbají. Lidé bez domova u nás nejvíce trpí závislostmi na alkoholu či drogách, většinou podle toho, co mohou sehnat. Často jsou však tyto závislosti doprovázeny nějakou psychickou poruchou či onemocněním. Pomoc klientům by v první řadě měla dát možnost uspokojit základní životní potřeby a pak by měla následovat resocializace, reedukace a v ideálním případě samotný rozvoj klientovy osobnosti. V posledních letech je určitá šance zlepšovat nabídku i u nás, což je pro tyto lidi dobrá zpráva (Šupková, 2007).

Je jen škoda, že spousta lidí tuto službu nevyužívá, možná jim na jejich zdraví tolik nezáleží, a možná jen mají strach, strach znovu začít žít.

5 BEZDOMOVECTVÍ A KRIMINALITA

5.1 Bezdomovci jako pachatelé

Kriminalitě a viktimizaci bezdomovců je u nás i v zahraničí věnována malá pozornost, přitom jsou tyto lidé zločinem ohroženi více než běžná populace, jako pachatelé, ale i jako oběti. Mezi lidmi žijících na ulici je vysoké procento těch, kteří byli propuštěni z vězení a těm, kteří trestání nebyli, hrozí riziko, že trestný čin spáchají. Vede je k tomu především hmotná nouze a také prostředí, ve kterém se nachází (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

Důležité je však podotknout, že „bezdomovci nejsou schopni účastnit se nebo dokonce řídit větší kriminální akce, či snad participovat na organizovaném zločinu. Rafinovanost, systematickosti a synchronizace všech dílčích operací organizovaného zločinu bezdomovce prostě odstředivě vylučují“ (Hradečtí, s. 47, 1996).

Dříve byli bezdomovci většinou jednotlivci, v dnešní době se bezdomovci často shlukují do skupin u nákupních center. Může to vést ke zvýšené trestné činnosti, protože ve větší skupině najdou větší odvalu např. ke krádeži.

5.2 Bezdomovci jako oběti

Bezdomovci se pravděpodobně stávají oběťmi trestných činů častěji než bydlící populace. Útoky jsou vystaveni hlavně ti, kteří přespávají na veřejných místech (rough sleepers), a právě tady ti se nechtějí nebo neumějí přizpůsobovat jakýmkoli pravidlům. Odborná studie nebo výzkum k této problematice nejsou k dispozici. Zjevně je to tím, že ani u nás ani v zahraničí atribut „bezdomovectví“ není v trestních statistikách. Objektivní přehled o této situaci také není k dispozici, můžeme se však řídit zprávami z tisku nebo výpověďmi samotných bezdomovců (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

Muž, 50 let, který žil v bezdomovecké komunitě na Hlavním nádraží v Praze, uvedl:

„...většinou žije na nádraží více zneprátených skupin bezdomovců. Tyto hranice mezi skupinami je třeba ve vlastním zájmu respektovat, v opačném případě jsou schopni i zabít. Tam, kde se toto respektuje, komunita přežívá. Jednotlivé skupiny si rozdělí území pro shánění životních potřeb (žebrání, drobné krádeže apod.), kam nikoho z jiné skupiny nepustí. Každý jedinec shání pro skupinu jídlo a pití, dělí se s ostatními mezi sebou. Jedna

skupina se obává druhé, všichni se obávají násilí ze strany veřejnosti...“ (Štechová, Luptáková, Kopoldová, s. 51, 2008).

Trestné činy podle Bílého kruhu bezpečí jsou často velmi brutální a vyznačují se vysokou latencí. Pachatelem bývá nejčastěji policie, která užívá nepřiměřené násilí. Jsou neidentifikovatelní, protože skrývají svoje identifikační číslo. Městská policie údajně vyváží bezdomovce za město a tam s nimi řeší problémy fyzickým násilím. Dalšími násilníky bývají skupiny mladých lidí, kteří si na bezdomovcích trénují své bojové umění. Bývají také napadáni příslušníky národnostních a etnických menšin (Rusové, Bělorusové, Romové). U nákupních center bývají fyzicky „napomínáni“ bezpečnostní službou, výjimkou není ani běžná populace (Štechová, Luptáková, Kopoldová, 2008).

5.3 Příklady napadení bezdomovců

„V květnu 2005 během dvou po sobě následujících dnů byli v Praze na dvou místech podpáleni dva bezdomovci. Při prvním napadení někdo brzy ráno polil benzinem bezdomovce spícího na lavičce v lesoparku na okraji města. Bezdomovec, pan Zdeněk, byl bezprostředně hospitalizován ve Vinohradské nemocnici s popáleninami 2. a 3. stupně zejména na obličeji a na krku, oheň mu poškodil také dýchací cesty. Po propuštění z nemocnice se ubytoval v azylovém domě. Lékař z ordinace pro bezdomovce mu zprostředkoval rehabilitace. Jeho zdravotní stav se zlepšuje. Za pomoci sociálních pracovníků mu byla přiznána mimořádná dávka sociální péče, je již registrován na úřadě práce a jsou mu vypláceny dávky sociální péče ve výši životního minima“ (Hradecký, s. 18, 2006).

„Třiačtyřicetiletý bezdomovec, pan V. vzplál ve voze, který dojížděla na konečnou zastávku do Divoké Šárky. Řidič muže uhasil práškovým přístrojem. Pan V. utrpěl popáleniny na 20 % povrchu těla, prodělal několik plastických operací, podle lékařů mohl na následky zranění zemřít. Městský soud v Praze odsoudil k osmi letům vězení muže, kterého řidiči tramvají znají jako fanatického milovníka tramvají, „velkého chlapce“, podle soudního znalce trpí poruchou osobnosti. Ten se u soudu hájil tím, že ho k činu vyprovokoval řidič, který byl také obviněn ze spoluúčasti na tomto násilí. Soud tomuto tvrzení neuvěřil, ale žalobce, který je přesvědčený o spoluúčasti řidiče na činu, se odvolal“ (Hradecký, s. 19, 2006).

Jsou osoby, které se baví tím, že ubližují druhým lidem, vybírají si sociálně slabší jedince, jako jsou např. bezdomovci a páchají na nich brutální trestnou činnost. Bezdomovci se

nejdou schopni bránit, a tak to musí snášet. Bezdomovci se také účastní trestné činnosti, ale v daleko menší míře. Týká se to především drobných krádeží, aby měli na alkohol, jídlo apod.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÁ ČÁST

V praktické části bakalářské práce se zaměřuji na konkrétní osoby žijící na ulicích města Brna. Těmto lidem jsem pokládala otázky zaměřené na jejich život. Otázky se týkaly jejich minulosti, tedy co bylo příčinou jejich bezdomovectví, přítomnosti, jak vnímají svoji situaci a budoucnosti, jestli mají nějaké plány a přání.

6.1 Druh výzkumu

Pro tuto práci jsem zvolila **kvalitativní výzkum**, a to z důvodu osobního kontaktu s respondenty. Jako metoda sběru dat byl použit **polostrukurovaný rozhovor**.

Polostrukurovaný rozhovor nám umožňuje přímé reagování na odpovědi respondenta. Výhodou této metody je, že v průběhu rozhovoru můžeme otázky podle potřeby přeformulovat nebo je dále rozvíjet.

6.2 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Výzkumný problém se vztahuje k důvodům vyloučení lidí bez domova ze společnosti, k tomu, jak žijí a jak vidí svoji budoucnost.

Cílem výzkumné části je nahlédnutí do života těch, kteří přišli o domov, stanovit možné důvody, které vedly k bezdomovectví, zjistit, jak vnímají tito lidé sami sebe a zachytit jejich plány a přání do budoucna.

6.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vybírán záměrně, a to v ulicích města Brna. Podmínkou výběru bylo, aby lidé žili přímo na ulici, aby nebydleli v ubytovnách, Azylových domech apod. Dále jsem vybírala na základě své bezpečnosti, tedy ty, kteří nebyli v podnapilém stavu a nebyli agresivní, což se dalo poznat podle prvotního oslovení. Vytvořila jsem vzorek pěti lidí ve středním věku, které představím v následující kapitole. Respondenti byli k rozhovoru velmi ochotní a chovali se ke mně slušně.

6.4 Komentář k otázkám polostrukurovaného rozhovoru

Otázky byly zaměřeny na minulost, přítomnost a budoucnost. Dále byly členěny do šesti kategorií: charakteristika osobnosti, příčiny bezdomovectví, péče o svoji osobu, jejich život na ulici, vnímání sebe jako bezdomovce a plány do budoucna. Otázky byly pokládány

tak, jak tomu daná situace napovídala, takže docházelo k jejich prolínání. Základními informacemi jsou datum, místo, čas konání rozhovoru, jméno, které bylo vymyšleno, věk, pohlaví, vzhled, rušivé vlivy a neverbální projevy.

Otázky, vztahující se k minulosti

Tyto otázky byly pokládány z důvodu zjištění, co bezdomovectví předcházelo, tedy, jaké byly příčiny vyloučení ze společnosti. Dále jsem pokládala otázky vztahující se k rodině, jestli jsou s rodinou v kontaktu nebo se o kontakt snaží.

Také jsem pokládala otázky týkající se dokončeného i nedokončeného vzdělání, vztahu k zaměstnání, kde respondenti pracovali, jak dlouho pracovali a co bylo důvodem k odchodu.

Otázky vztahující se k přítomnosti

Zde se otázky vztahovaly především ke zdroji příjmu, zdali chodí na příležitostné brigády nebo pobírají sociální dávky, starobní důchod, popřípadě, za co nejčastěji utrácí.

Dále mě zajímaly otázky týkající se bydlení, chtěla jsem zjistit, jestli využívají azylových domů, ubytoven nebo nocleháren.

Důležitou roli hrají také sociální kontakty, otázky se týkaly kontaktu s rodinou, přáteli, jestli mají někoho, na koho se mohou spolehnout nebo v nouzi obrátit.

Také jsem se ptala, jestli respondenti navštěvují lékaře, jaké mají zkušenosti s policií, jestli se zajímají o dění ve světě a v neposlední řadě mě zajímalo, jak vnímají pohledy na sebe a jestli jsou s tímto stylem života spokojeni.

Otázky vztahující se k budoucnosti

V konečné části rozhovoru jsem se zeptala, jak respondenti vidí svoji budoucnost, co očekávají, co by chtěli změnit, jaká jsou jejich přání.

6.5 Znění otázek polostrukturovaného rozhovoru

Otázky vztahující se k minulosti:

Byl nebo jste ženatý/vdaná? Máte děti?

Jste v kontaktu s Vaší rodinou?

Proč nežijete se svojí rodinou?

Jaké byly příčiny, že jste se dostal na ulici?

Jaké je Vaše dokončené vzdělání?

Jaké bylo Vaše poslední zaměstnání?

Věnoval jste se tomu, co jste vystudoval/proč jste se tomu nevěnoval?

V jakém městě jste pracoval? Co se stalo, že jste zaměstnání opustil?

Prožíval jste bezdomovectví ještě v nějakém jiném městě?

Otázky vztahující se k přítomnosti:

Využíváte služeb azylových domů nebo jiných zařízení? Jestli ano, jaké služby konkrétně?

Kvůli čemu tam chodíte?

Jakým způsobem si obstaráváte pitnou vodu, jídlo?

Kdo Vám poskytuje oblečení?

Jak řešíte situaci s praním?

Jak pečujete o svůj vzhled?

Kam se chodíte umývat, holit?

Privyděláváte si někde? Snažíte si najít brigádu nebo práci? Co pro to děláte?

Pobíráte důchod nebo sociální dávky?

To, co si vyděláte, je to pro Vás dostačující? Za co nejvíce utrácíte?

Máte nějaké určité místo, kam chodíte spát?

Jak řešíte situaci v zimě?

Jak vypadá Váš běžný den?

Žijete sám nebo s více lidmi?

Máte kamarády? Nejlepšího přítele? Někoho, kdo Vám pomůže v nouzi?

Navštívil jste lékaře od chvíle, co žijete tímto způsobem života?

Zajímáte se o dění ve světě? Čtete noviny, posloucháte rádio? Zajímáte se, co se děje kolem Vás?

Jaké jsou Vaše zkušenosti s policií? Byl jste někdy napaden nebo odněkud vyhnán?

Koříte? Jakým způsobem si zaopatřujete cigarety?

Jak vnímáte, že se na Vás dívají ostatní lidé? Jaké s nimi máte zkušenosti? Chovají se k Vám zle?

Jak byste popsal svůj současný stav? Jste zde spokojený, šťastný?

Řekl/a byste mi, jednu nejlepší a jednu nejhorší věc/situaci, co jste tady na ulici zažil?

Otázky vztahující se k budoucnosti:

Máte nějaké plány do budoucna?

Chtěl/a byste něco změnit?

Snažíte se udělat něco pro to, aby vaše budoucnost byla jiná?

7 SEZNÁMENÍ S RESPONDENTY

Myslím, že je vhodné představit respondenty, kteří byli ochotni mi poskytnout rozhovor a dovolili mi tak, alespoň na chvíli nahlédnout do jejich soukromí. Představní respondentů se bude týkat vnějších znaků.

Všechny respondenty jsem požádala o souhlas k nahrávání rozhovoru a ujistila je, že vše je zcela anonymní a tyto informace budou sloužit výhradně k mému výzkumu. Z důvodu anonymity jsem respondentům změnila jméno, na jméno fiktivní. Pokud respondent nechtěl na nějakou otázku odpovídat, plně jsem to respektovala.

1. respondent: Jaroslav, 49 let

- ochotný k rozhovoru,
- sympatický, uvolněný, komunikativní (již dříve poskytoval rozhovor),
- gestikulace nevýrazná, seděl klidně, vykouřil dvě cigarety,
- střední postava, hubený, krátké hnědé vlasy, hnědé oči, oholený,
- oblečení nenápadné, čisté, odpovídající věku (rifle, bunda).

2. respondent: Vladimír, 53 let

- ochotný k rozhovoru,
- komunikativní, milý, inteligentní, citlivý,
- hodně používal gestikulaci rukou,
- vysoký, hubený, krátké prošedivělé vlasy, neoholený,
- oblečení mírně obnošené, nenápadné (kalhoty, svetr).

3. respondent: Mirka, 40 let

- ochotná k rozhovoru,
- odpovědi spíše stručné,
- gestikulace nevýrazná,

- středně vysoká, krátké hnědé neupravené vlasy, modré oči,
- celkově působila zanedbaným dojmem, byl z ní cítit alkohol,
- oblečení nebylo čisté a asi bylo i hodně staré (rifle, bunda).

4. respondent: Karel, 41 let

- o rozhovor se sám přihlásil,
- odpovědi byly strohé, což mě překvapilo, vzhledem k tomu, že se sám nabídnul,
- vyhýbal se očnímu kontaktu, neustále se díval před sebe,
- menší postava, černé vlasy, hnědé oči, neoholený,
- byl z něj nepatrně cítit alkohol, byl zanedbaný,
- oblečení špinavé, mírně zapáchající (rifle, bunda).

5. respondent: Hana, 55 let

- byla velmi upovídaná,
- výrazná gestikulace rukou,
- menší postava, blondýna, modré oči,
- na svůj věk a styl života vypadala velmi dobře,
- oblečení měla moderní a čisté, šlo vidět, že se snaží o sebe pečovat (rifle, mikina).

8 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

1. Audiozáznam

Rozhovor s respondenty byl nahrán na diktafon. Vzhledem k tomu, že rozhovory probíhaly venku, na ulici, objevila se řada rušivých elementů, jako byla práce na stavbě, jezdící auta nebo kolemjdoucí, což nepatrně snížilo kvalitu audiozáznamu.

2. Transkripce

Data z audiozáznamu jsem převedla do textové podoby. Otázky mnou položené byly psány kurzívou a odpovědi respondentů tučným písmem. Přepsané rozhovory budou uvedeny v příloze.

3. Interpretace dat

V této fázi zpracování dat, jsem převedla jednotlivé odpovědi respondentů do určitých významově stejných nebo podobných skupin a následně vytvořila šest kategorií a provedla interpretaci dat.

9 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

9.1 Charakteristika osobnosti

(1) Jaroslav

49 let, svobodný, bezdětný, středoškolské dokončené vzdělání (Průmyslová škola), na ulici žije dvacet let

(2) Vladimír

53 let, vdovec, má jednu dceru, středoškolské dokončené vzdělání (Elektrotechnická škola), na ulici žije jeden rok

(3) Mirka

40 let, svobodná, bezdětná, vyučena jako obuvnice, na ulici žije osm let

(4) Karel

41 let, rozvedený, má jednoho syna, vyučen jako zámečnick, na ulici žije pět let

(5) Hana

55 let, vdaná, bezdětná, má základní vzdělání, na ulici žije patnáct let

Shrnutí: Oslovení respondenti byli lidé ve středním věku. Na ulici se pohybuje každý různou dobu. Myslím, že vzdělání nemá vliv na to, jestli se člověk dostane na ulici nebo ne. Najdeme mezi nimi jak osoby se základním vzděláním, tak i osoby, které vystudovaly střední školu. Čtyři respondenti žijí na ulici sami, pouze paní Hana žije na ulici s manželem a z jejího vyprávění vyplynulo, že ho má velmi ráda a jsou spolu šťastní.

9.2 Příčiny bezdomovectví

(1) Jaroslav

Jaroslav odešel z domu kvůli hádkám s otcem, jak sám uvádí: „ ... *Mě donutilo, že jsem prakticky, no, byl pořád v tahu a kolikrát jsem se dom chodil jenom vyspat. No vždycky od otca v pondělí jsem dostával kapky, protože doma byla práce taky, no a já to nestíhal...* “. Potom Jaroslav začal pracovat na stavbách, neustále střídal zaměstnání a bydlel po ubytovnách. Když přišel o práci, přišel i o bydlení v ubytovně. Vlastní bydlení nikdy neměl. Nyní se s rodinou nestýká, občas se sejde s bratrem, který bydlí v Brně.

(2) Vladimír

Když Vladimírovi zemřela žena „... *to bylo od toho nejvyššího bodnutí do zad...*“, zcela se mu změnil život. Odešel z práce, ze Slovenska a začal pracovat v Brně. Po nějaké době přišel o práci, nedostal peníze a všechny doklady a osobní věci mu byly ukradeny na brněnském nádraží a skončil na ulici. Vladimír se s rodinou nestýká, nechtěl, aby viděli jak dopadl, stydí se za sebe.

(3) Mirka

Mirka uvádí: „... *dostala jsem se mezi špatné kamarády, dostala jsem se prostě.. bohužel, začala jsem okrádat rodiče atd.. Dostala jsem se prostě mezi partu narkomanů. No a potom vlastně mě rodiče vyhodili...*“ Od té doby se už Mirka domů nevrátila, vlastně ani nemohla, protože jí rodiče zrušili trvalé bydliště. S nikým z rodiny se nestýká.

(4) Karel

Karel odešel z domu, i z Ostravy hned po tom, co zjistil, že ho manželka podvádí se svým nejlepším kamarádem. Odešel do Prahy, a když přišel o práci, uchýlil se do Brna. Nyní o svojí rodině neví nic.

(5) Hana

Když Hana i s manželem přišli o zaměstnání, mysleli, že štěstí najdou v Brně. Neměli ale peníze na bydlení, tak museli začít žít na ulici. Hana se také s nikým z rodiny nestýká.

Shrnutí: Nejčastější příčina u čtyř respondentů byla ztráta práce. Respondenti uvedli, že pracovní poměr skončil tím, že už pro ně nebyla práce, podnik krachoval nebo jim nechtěli platit. Nikdo z nich nevedl, že by o práci přišel svým zaviněním, což jsem si bohužel nemohla ověřit, a tak je možné, že některé informace mi byly zamlčeny nebo jsou nepravdivé. Jediná Mirka přiznává, že si za svoji současnou situaci může sama. Drogy pro ni byly víc než rodina a domov. Všichni respondenti přerušili kontakty se svojí rodinou, pouze Jaroslav se občas sejde se svým bratrem.

9.3 Péče o svoji osobu

(1) Jaroslav

Na panu Jaroslavovi bylo vidět, že o sebe pečuje. Umývat a holit se chodí na nádraží. Azylových domů nevyužívá, stěžoval si na špatné vedení, ke kterému nemá důvěru. Kvůli letošním nízkým teplotám, však Azylového domu využil. Oblečení a jídlo si obstarává sám,

z výtěžku z NP, občas zajde na Armádu spásy. Snaží se postarat o všechno sám a nechce být na nikom a na ničem závislý, pomoci využívá jen v krajní nouzi. K lékaři pan Jaroslav nechodí a jak sám říká: „*O to nejde.. o zdraví, ale já nemám na ty poplatky.*“

(2) Vladimír

Vladimír se chodí umývat a holit na nádraží nebo do Azylového domu. Oblečení dostává z Armády spásy, někdy si tam také chodí na polévku. Brněnské lékaře si nemůže vynachválit, je s nimi velmi spokojený, vzpomíná především na to, když ležel v nemocnici, jak se o něj starali.

(3) Mirka

Na Mirce bylo vidět, že o sebe tolik nepečuje. Občas se může jít umýt ke kamarádovi nebo jde na charitu, kde také dostane oblečení. Na Armádu spásy nechodí, protože ji tam zklamali (nevyjádřila se, proč). Lékařské služby využívá, i přesto, že za ně musí platit.

(4) Karel

Karel nevyužívá Azylových domů, Armády spásy, ani charity. Jediné, co si vezme z Armády spásy je oblečení, ale jediné, když to donese paní Katka přímo na místo, kde se pohybuje. K lékaři když potřebuje, zajde.

(5) Hana

Hana byla v Azylovém domě, ale už by tam nešla. Vadí jí, jací tam chodí lidi a také to, že se jim tam snaží pomáhat, např. čistě je oblečou a oni se druhý den zase válí venku na zemi a ona se snaží o sebe postarat sama. I oblečení si shání sama. Umývat se chodí na nádraží. Hana vypadala ze všech respondentů nejlépe. Byla čistě oblečená i upravená, bylo vidět, že o sebe pečuje. K lékaři Hana chodí.

Shrnutí: Je zřejmé, že lidé bez domova o sebe nemohou tolik pečovat jako běžná populace. Paní Hana byla však zdárným důkazem toho, že když má někdo snahu, jde to. Překvapilo mě, že si téměř všichni stěžovali na Azylové domy, kvůli špatnému vedení a také na byli dojem, že se v nich sociální pracovníci o bezdomovce málo starají. Naopak všichni (kromě Karla, který nevyužívá žádných služeb) vychvalovali charitu na Bratislavské ulici v Brně. Čtyři respondenti chodí k lékaři, jeden skrze poplatky ne.

9.4 Život na ulici

(1) Jaroslav

Když se Jaroslav vzbudí, vezme si metro, jde do obchodního centra, přečte si noviny, dá si kafe, potom prodává časopis Nový prostor (NP), sem tam se zajde podívat na nějakou kulturní akci nebo večer se známýma na pivo. Takhle podobně tráví každý den. Vydělané peníze nejčastěji utrací za jídlo, pití a oblečení. Jiným způsobem, než prací peníze nezískává, ani nepoptává po kolemjdoucích cigarety. Říká, že zadarmo Vám dnes nikdo nic nedá a ani by nic po nikom nechtěl. Znamé na ulici má, ale kamaráda, na kterého by se mohl spolehnout nebo v nouzi obrátit, ne. Nechce ho. Říká: „*Já mám na to názor, že každéj by se měl postarat sám o sebe.*“ A dodává: „*Jako chítít po někom něco je pod mou úroveň. . .*“

S policií žádné špatné zkušenosti nemá, občas se stane, že ho chtějí odněkud vyhnat, ale to je asi tak jediné.

(2) Vladimír

Na otázku, jak vypadá Vladimírův běžný den, mi odpověděl: „*Když se dožiju rána.. když se dožiju rána, tak. . . je to kolotoč.. je to kolotoč..vydělat peníze na jídlo, něco na jiné, za cigarety nebo za tabák, něco na víno. . .*“ Vydělat peníze- tím pan Vladimír myslel, že je musí vyžebrať. To je jediný způsob, jakým si shání peníze. Zkoušel někde pracovat na černo, ale nezaplatili mu to a od té doby se o to ani nesnaží. Oblečení a jídlo mu občas donese nějaký podnikatel. Vyhrazené místo ke spánku nemá, přespává kdekoli. Vladimír si rád vykládá s různými lidmi, říkal, že se zná s celou komunitou bezdomovců, ale nemá rád hloupé lidi. Přátele si vybírá podle toho, jaké mají srdíčko. A jednoho takového kamaráda má, se kterým tráví hodně času.

Vadí mu, jak se chová k některým lidem policie. Podle něj, jsou nejhorší ochranky v obchodních centrech ... „*Viděl jsem, jak jednoho mlátili a shodili ho ze schodů, ležel tam a polili ho studenou vodou.. bezdomovec je taky jen člověk a to si nezaslouží.*“ Státní policie se chová podle něj slušně, on s nimi žádný problém neměl.

(3) Mirka

Když se ráno Mirka vzbudí, jde si sehnat víno nebo jídlo. Říkala, že pokud by v sobě neměla ani kapku alkoholu, tak by to „*somrování*“ nešlo. Mirka si na jídlo, pití, cigarety apod. vydělává pouze žebráním, také mi prozradila, že někdy vyhledává jídlo v kontejneru. Brigádu nemá a ani nepobírá žádné dávky. Na ulici přespává kdekoli a mezi bezdomovci

má pouze známe. Má jednoho kamaráda, který nežije na ulici a ten se jí snaží pomáhat, nosí jí někdy jídlo, oblečení, někdy se tam může umýt. Když jak sama říká klečí v podchodě a žebřá, policie ji často vyhání. Někdy jí vyhazují slušně, ale někdy taky ne. Jinak žádné špatné zkušenosti s nimi nemá.

(4) Karel

Pro Karla je náplní dne žebření. Když si vyžebřá nějaké peníze, utratí je za jídlo a alkohol. Oblečení mu nosí paní Katka z Armády spásy. O dění ve světě se nezajímá a na ulici má jednoho kamaráda. Karel má vlastní squat, kam chodí pravidelně spávat. Špatné zkušenosti s policií nemá, ale říká, že městská policie je horší než státní, o té říká, že jsou dobří.

(5) Hana

Hana se svým manželem spává ve stanu. Stydí se spávat na ulici. Hana se snaží hledat si brigády. Přes léto jezdívá s mužem pracovat na pole. Neustále mi opakovala, že by se měly dělat mezi bezdomovci rozdíly: „... je bezdomáček a bezdomáček, je v tom rozdíl. Dovedou se o sebe postarat. Jsou určití lidi, kteří mají doklady, dokážou se o sebe postarat, jenomže oni to radši propijou, já se nedivím, dají si to vínko, dají si to.. ale nehledají sociálky, nehledají nic.“

Říkala, že kdo chce, brigádu si vždy sežene. Když brigádu nemá, tak na ulici žebřá. Umývat se chodí na nádraží, vždy si vyžebřá pro sebe i pro muže, protože on by se takhle nikdy neponižoval, pro ni je to taky ponižující, ale strašně jej miluje a udělala by pro něj cokoli. Oblečení si většinou kupuje z vydělaných peněz, někdy také z Armády spásy. Na ulici nikomu nevěří a tak a ani žádné kamarády nemá. S policií žádné špatné zkušenosti nemá, říká, že jim neustále kontrolují doklady, ale jí to vadí, vše má v pořádku.

Shrnutí: Z odpovědí respondentů mi především vyplynulo to, že jejich každodenní starostí je sehnat nějaké peníze, aby měli na jídlo, alkohol, cigarety. Každý den je pro ně stereotypní. Dva respondenti se snaží, si přivydělávat prací, tři pouze žebřají na ulici. Paní Hana, když momentálně nemá brigádu, žebřá taky. Tři respondenti nemají na ulici nikoho, na koho by se mohli spolehnout, nedokážou nikomu důvěřovat.

9.5 Vnímání sebe jako bezdomovce

(1) Jaroslav

Jaroslav není spokojen se svým životem a myslí si, že ani nikdy nebude. Nemá pocit, že by se na něj lidé dívali skrz prsty nebo jím nějak opovrhovali, říká, že už je na ulici dlouho a lidé už si na něj zvykli. Prodávání NP bere jako normální zaměstnání a je rád, že tam může stát. Nic pozitivního na tomto stylu života nenašel.

(2) Vladimír

Vladimír je na ulici nejkratší dobu a s tímto životem se nedokáže smířit. Uvádí: *„Když pracuješ a na hodinu máš 240 Kč a najednou nemáš nic, nemáš peníze, nemáš co kouřit, jíst a pít, nemáš kam si lehnout, v životě si o takových věcech nevěděla, když nemáš ani korunu... to si nedokážete představit.“* Na životě bezdomovce shledává jednu dobrou věc, a to je to, že jsou lidé tak dobří a dají jim nějaké peníze. Vadí mu, jak se k němu chovají mladí lidé. Pořvávají na něj, ať jde pracovat apod. O těchto mladících říká: *„... oni se nevědomují jednu věc, že dostudují a jsou na ulici, při tomto řazení společnosti, při tomto životě, co ještě bude. Jen co dostudují, nebudou mít zaměstnání a budou na ulici, jako já. To jsem potom zvědavý, až je uvidím v parčíku...“*

(3) Mirka

Mirka se na ulici také necítí dobře. Tady v Brně si připadá jako “přivandrovalec“ a jako “houmles“. Lidé jí to taky dávají dost najevo, často jí nadávají a vulgárně na ni pořvávají. Na tomto stylu života vidí jednu pozitivní věc: *„Tak jako třeba kolikrát tady ti kamarádi, když můžou, tak pomůžou.“* Nejhorší pro ni je, když se bezdomovci okrádají navzájem. Podle Mirky je to na denním pořádku.

(4) Karel

Karel se na ulici cítí docela dobře. Je rád, že má kolem sebe dobré lidi. Když to srovná s Prahou, kde to bylo o hodně horší, je spokojen. Někteří lidé se k němu se chovají dobře, někteří ne. Také na něj pokřikují, ať jde pracovat apod. Stejně jako pro Mirku je pro něj nejhorší, když *„...žebrák okrade žebráka.“*

(5) Hana

Paní Hana se k pohledu na svoji osobu jako bezdomovce vyjadřuje: *„Já vím, že umím pracovat, že chci pracovat, umím dřít. Jako jo, teď chodím a žebrám, ale slušně.“* Vzhledem

k tomu, že má na ulici i manžela, tak to přežívání na ulici je pro ni snadnější. Nejlepší věc, jakou na ulici zažila, bylo to, když jí cizí lidé koupili stan. Nejhorší pro ni bylo, když ji nějaký muž oslovil: „ ... *paní pojďte se mnou, já vám to zaplatím*“, na to mu paní Hana odpověděla: „*To, že jsem na ulici, neznamená, že já s vámi půjdu.*“ Také jí vadí, že bezdomovci se mezi sebou okrádají.

Shrnutí: Zvláštní je, že ani jeden z respondentů není z Brna. Můžeme si to vysvětlvat tím, že ve městech je daleko větší anonymita a možná si vyžebrají více peněz. Další z důvodů je ten, že se stydí za svůj styl života a tak utíkají daleko od původního domova. Z výpovědí respondentů jsem se dozvěděla, že nikdo není „pyšný“ na to, že musí žít tímto způsobem. Tři respondenti si už na tento styl života zvykli, další dva se s tím pořád těžce srovnávají. Pro mě bylo překvapivým zjištěním, že existují lidé (a podle mých respondentů jich není málo), kteří se jim snaží nějakým způsobem pomáhat. Dávají jim peníze, jídlo nebo oblečení. Smutné ovšem je, že se navzájem okrádají a nemohou si důvěřovat.

9.6 Budoucnost

(1) Jaroslav

Když jsem se zeptala Jaroslava na budoucnost, odpověděl, že je to pro něj moc těžká otázka. Rád by si sehnal jinou práci než je prodej NP, problém však vidí v bydlení. Nemyslí si, že by byl problém si sehnat ubytovnu, ale nevěří tam lidem a má strach, že by ho tam okrádali.

(2) Vladimír

Vladimír každý den doufá, že se stane něco, co mu ten život změní a bude zase normálně žít. Snažil se najít si brigádu, pracoval na černo, ale nezaplatili mu, a proto už nic podobného nevyhledává. Říká, že když nemá doklady, nejde dělat nic.

(3) Mirka

Mirčino přání je: „*Najít si pořádnou práci, začít konečně dělat, nějaký to bydlení a . . . prostě začít normálně žít.*“

(4) Karel

Karlovo největší přání je, aby si našel nějakou ženu, která by ho, jak sám říká „*držela pod papučí*“ a dokázala mu zakázat a přikázat určité věci. Rozhodně by ji ale nechtěl potkat na ulici.

(5) Hana

Hana doufá, že si s manželem najdou dobrou práci, byt a že se jednou budou mít líp.

Shrnutí: Z vyprávění respondentů jsem zjistila, že všichni by si přáli lepší život, ale když jsem se zeptala, jestli se snaží udělat něco pro to, aby se měli lépe, tak ani jeden se nijak významně nesnaží. Dva z respondentů se snaží si přivydělávat, ale zřejmě je to nedostatečné pro to, aby svůj život mohli prožívat podle svých představ a tak nadále zůstávají na ulici. Možná mají strach, že jejich snaha nebude k ničemu a tak přežívají ve stejném stereotypu. Z odpovědí bylo poznat, že téma budoucnost je pro ně citlivé a moc se k ní nechtěli vyjadřovat. Všichni respondenti měli jedno společné- naději, že jednou bude líp.

10 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkumná část byla zaměřena především na zjištění důvodů sociálního vyloučení, na život na ulici ve stavu bezdomovectví a také na vyhlídky do budoucna.

Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že nejčastější příčinou bezdomovectví oslovených respondentů, byla ztráta zaměstnání. Ještě dříve, než respondenti přišli o práci, jejich problémy začaly v osobním životě. Každý z nich si prošel určitou životní krizí, která po čase vyústila ke změně životního stylu, ke stylu života na ulici.

Mnou vybráni respondenti byli ve středním věku, svobodní, rozvedení nebo ovdovělí. Myslím, že vzdělání nehraje roli v tom, zdali můžeme skončit na ulici či nikoli. Respondenti byli se základním, i s dokončeným středoškolským vzděláním.

Dny plné starostí z běžného života, nahradily dny, kdy největší starostí je sehnat pár korun na jídlo, alkohol a cigarety. Každý den je téměř stejný, neustále se opakující stereotyp.

Tito lidé ztratili kontakty se svojí rodinou, přáteli a známými. Na ulici hledat přátele, není jednoduché. Nemohou si mezi sebou důvěřovat a téměř na denním pořádku je, vzájemné okrádání bezdomovců. Všichni respondenti mají na ulici hodně známých, ale pouze dva respondenti mají na ulici kamaráda, další tři nikomu nedůvěřují.

Ani jednoho z respondentů netěšilo, že žije na ulici. Utíkají daleko od svých původních domovů, většinou do velkých měst, aby jejich rodiny neviděly, jak skončili, a také z důvodů větší anonymity. Nesnaží se ani o navázání kontaktů s rodinou, s výjimkou jednoho respondenta, který se občas schází s bratrem.

Někteří respondenti využívají služeb Azylových domů, charity, nocleháren, ale pokud nemusí, nechtějí tam chodit. Stěžují si na špatné vedení, ve které nemají důvěru. Tři respondenti spávají na ulici a je jim jedno, kde se ráno vzbudí, jeden má vlastní squat, kde má deky, spacáky, apod. a paní Hana spává ve stanu, který ji koupili cizí lidé.

Péče o svoji osobu není pro bezdomovce prioritou. Vyžebnané peníze utratí raději za něco jiného, než za sprchy apod. Jediná paní Hana, která se pořád nemůže smířit s tím, že žije na ulici, se snaží o sebe starat a peníze do péče o sebe, investuje.

Dva respondenti se snaží si přivydělat i jiným způsobem, než je žebrání na ulici, ostatní se cítí oklamáni a podvedeni a nevyvíjí snahu zkoušet to znova. Podle paní Hany, si každý může najít nějakou brigádu a lépe se o sebe postarat. Tvrdí, že bezdomovci, kteří nemají brigádu, je jen z důvodu jejich lenosti a ne z důvodu nedostatku práce.

Všichni čekají, že jednou nastane den, kdy se něco změní, že jednou bude líp, že jednou zase začnou normálně žít, že jednou bude vše jako dřív. Z výzkumu však bylo zřejmé, že se moc o tuto změnu nesnaží. Důvodem může být strach, že i přes veškerou svoji snahu se nic k lepšímu nezmění nebo už na nějakou změnu rezignovali, ale i to, že přežívání ze dne na den je pro ně mnohem jednodušší.

ZÁVĚR

V bakalářské práci bylo zpracováno téma, týkající se bezdomovectví. K úvodu do této problematiky slouží teoretická část práce.

Teoretická část objasňuje základní pojmy, které se k bezdomovectví vztahují, jako jsou bezdomovectví, bezdomovec, sociální vyloučení, resocializace.

Dále se zabývá možnými variantami příčin bezdomovectví, formami tohoto jevu a dělením bezdomovectví podle životního cyklu. Nastiňuje nám potřeby lidí, žijících na ulici, zabývá se otázkou prevence, sociálních služeb a zařízení, které nabízí pomoc lidem bez domova a také poukazuje na vztah bezdomovectví a kriminality.

Praktická část byla zaměřena na získávání informací o problematice bezdomovectví, od vzorku pěti respondentů, žijících přímo na ulicích města Brna. Oslovení respondenti byli tři muži a dvě ženy ve středním věku. Hlavním cílem bylo zjistit, jak tito lidé žijí, stanovit možné důvody, které vedly k bezdomovectví, zjistit, jak vnímají tito lidé sami sebe a zachytit jejich plány a přání do budoucna. Na základě tohoto cíle, jsem stanovila šest kategorií, které byly ve výzkumné části rozpracovány a interpretovány. Snahou tedy bylo zjistit charakteristiku osobnosti, příčiny bezdomovectví, jak o sebe tito lidé pečují, jaký je jejich běžný den, jak vnímají sebe jako bezdomovce a jejich plány do budoucna. Jediné, co jsem nemohla ověřit, byla validita dat, a tak se může stát, že jednotlivé informace mohou být zkresleny.

Přála bych si, aby tato práce sloužila jako obeznámení s problematikou bezdomovectví, aby byly odstraněny negativní předsudky o lidech, žijících na ulici. Lidé by si měli více všimnout osob, které potřebují naši nebo odbornou pomoc, a hlavně se dozvědět něco o tom, kde takovou pomoc můžeme najít. I přesto, že existuje mnoho organizací a zařízení, které se o lidi v nouzi starají, kapacita bývá často přeplněna, a tak by bylo do budoucna prospěšné, aby těchto organizací a nabízených služeb přibývalo. Chtěla bych, aby si lidé uvědomili, že nikdy nemůžeme vědět, co se nám v životě přihodí, do jaké situace se dostaneme a kde skončíme, protože se může stát, že i my skončíme právě na té ulici.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- [1] BINES, W. The Health of Single Homeless People. In ŠUPKOVÁ, D. a kol. Zdravotní péče o bezdomovce v ČR [on- line]. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-2245-0. [cit. 8. 1. 2010]. URL: <<http://www.nadeje.cz/vz/zpb.pdf>>.
- [2] EDGAR, B.; MEERT H. Fourth Review of Statistics on Homelessness in Europe, The ETHOS Definition of Homelessness. HRADECKÝ, I. a kol. Definice a typologie bezdomovství [on- line]. Praha: Naděje o. s., 2007, ISBN 978-80-86451-13-8. 7. [cit. 13. 2. 2010]. URL: <<http://www.nadeje.cz/vz/dtbezdm.pdf>>.
- [3] GLOGAR, A. Metodický manuál pro vypracování bakalářské a diplomové práce. Zlín: UTB-Zlín, 2001. ISBN 80-7318-011-1.
- [4] HRADECKÁ, I., HRADECKÁ, V. Bezdomovství - extrémní vyloučení. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. ISBN 80-902292-0-4.
- [5] HRADECKÝ, I. Profily bezdomovství v České republice: Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor[on- line]. Praha, Tematická zpráva 2006 zpracována pro Evropskou observatoř bezdomovství. [cit. 13. 2. 2010]. URL:<<http://www.bezdomovci.eu/sad.ayrton.cz/storage/File/Konflikt,%20bezdomovci%20a%20verejny%20prostor%20-%20tematicka%20zprava%202006.pdf>>.
- [6] HRADECKÝ, I. Definice a typologie bezdomovství. Praha: Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.
- [7] HRADECKÝ, I. Strategie udržitelného rozvoje sociálních služeb pro bezdomovce. Kolektiv autorů. Návrh udržitelného rozvoje sociálních služeb pro bezdomovce [on- line]. Praha: Grada, 2004, s. 86. ISBN 978-80-247-2348-8. [cit. 20. 2. 2010]. URL: <<http://www.nadeje.cz/vz/sadpubl.pdf>>.
- [8] HRADECKÝ, I., NEDĚLKOVÁ, P., Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě. Olomouc: Naděje, 1998. ISBN 80-902292-3-9.
- [9] HRADECKÝ, I., KOMRSKOVÁ, N., BRANDL, M., KŘIVÁNKOVÁ, T. Kompetentní pracovník- sborník přednášek ze školícího semináře. Praha: Naděje, Kofoedova škola, 2003. ISBN 80-86451-11-9.
- [10] JANDOUREK, J. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

- [11] KOSOVIÁ, P., OMELKOVÁ, L., SEDLÁČEK, P. Bezdomevceví v hlavním městě Praze. Praha: Městské centrum sociálních služeb a prevence, oddělení analýz a vzdělávání, 2004.
- [12] MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- [13] PAVELKOVÁ, J. Problematika lidí v nouzi. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-338-2.
- [14] ŠIMEK, M. Střecha pro všechny: psychologické, sociální a pracovní aspekty práce s uživateli sociálních služeb. Broumov: Diakonie Broumov, 2007. ISBN 978-80-254-1371-5.
- [15] ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. Bezdomevceví a bezdomevci z pohledu kriminologie: Závěrečná zpráva. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-069-4.
- [16] ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [17] VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. 4. vyd. ISBN 978-80-7367-414-4.

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Rozhovor č. 1 (Jaroslav)

P II: Rozhovor č. 2 (Vladimír)

P III: Rozhovor č. 3 (Mirka)

P IV: Rozhovor č. 4 (Karel)

P V: Rozhovor č. 5 (Hana)

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR Č. 1 (JAROSLAV)

datum, čas: 23. 3. 2010, kolem 10:00

místo: Brno

jméno respondenta: Jaroslav

rušivé vlivy: Rozhovor se konal na ulici, jezdily zde auta, tramvaje a vedle nás probíhala nějaká rekonstrukce.

vysvětlivky znaků v textu:

.. krátká pauza

. . . delší pauza

(NV) nedokončená věta

Takže první otázka, jak dlouho žijete bez domova?

Prakticky 20 let, no tak po ubytovnách jsem byl, já jsem většinou pracoval

A kolik Vám je let?

Bude mi 50, takže 49

Jste v kontaktu s Vaší rodinou?

Akorát s bráchou se vídávám, protože žije v Lískovci, sem tam mu zavolám, nebo jdu do města, sem tam s ním zajdem na kafe .

Máte svůj telefon?

Z budky.

A o kontakt s bývalou rodinou se nějak snažíte? Nebo jen s bráchou?

Jen s bráchou.

Byl jste někdy ženatý?

Ne.

Ženatý ne?

Máte teď nějakou partnerku?

Ne, zbytečná zátěž, závaží.

Studoval jste někde? Jaké máte dokončené vzdělání?

Jsem se vyučil, pak jsem dělal na stavbách a pak jsem si dodělal průmyslovku.

A když jste pracoval, proč jste z tama odešel? Proč skončil ten Váš pracovní poměr?

No já jsem těch zaměstnání prostřídal dost.

A nelíbilo se Vám nikde?

Ale tak jako.. na starý kolena bych se měl jako usadit a né. . . Pracoval jsem i v cizině..

A kde přesně jste byl?

Byl jsem.. jihuozápad od Moskvy

A tam jste měl nějaký ubytování nebo i tam jste žil bez domova? Nebo tam byly ubytovny?

Ubytovny

A co bylo tou příčinou, která Vás donutila jít na ulici? Nebyla práce a nebyl jste už na té ubytovně?

Já jsem se pohádal doma, no

Takže konflikty v rodině a to vyústilo (NV)

Mě donutilo, že jsem prakticky, no, byl pořád v tahu a kolikrát jsem se dom chodil jenom vyspat. No vždycky od otca v pondělí jsem dostával kapky. Protože doma byla práce taky né, no a já to nestíhal. . .

Využíváte služeb azylových domů? Ubytoven?

No. . . tuto zimu jo, protože jsem spal na Vídeňský , na tom azyláču taky, a na áčku, ale armáda spásy ve vedení, má to špatnou pověst.. protože, mě tam šlohli telefon, normálně.. kdo ty lidi zná a ten kdo tam chodí. . .

Takže ty azylové domy nejsou pro vás dobré? Jsou špatně vedené?

Jo, tam ty lidi rozmazlujou.. Já jsem byl v Praze.. tam taky většinu na ulici.. bylo to tam takové.. prostě nikomu nevěřím.

A tam se jako k Vám ty sociální pracovnice chovaly dobře? Snažili se vám poskytovat(NV)

Tak to joo, tady se vždycky oháněli tím, jak to fakcí v Praze, ale to by mohli říct někomu, kdo tam nebyl.

Takže vy jste i v Praze využíval azylových domů?

Jo, byl jsem i v Krnově se podívat, jak to chodí tam.

Tam to bylo lepší?

Lepší, no, lepší lidi jako.. ve vedení. . .

A jak si obstaráváte jídlo nebo pitnou vodu? Prodejem NP?

No, většinou z toho.. tady ráno háčkuju.

Privyděláváte si ještě někde jinde kromě prodeje NP?

No jako, ted'ka.. jako kdyby byly kšefty, ale(NV). . .

Pobíráte třeba důchod? Nebo nějaké sociální dávky?

No, sociálku pobírám.. Tohle máme na smlouvu, to máme určenu pracovní dobu. Chodijou po kontrolkách a když mě nenajdou, tak pětadvacet korun dolů.

A kolik si jako tak vyděláte, aby vám to stačilo na ten měsíční život?

Jako, já si z téma penězma vystačím.

A za co tak jako nejvíc utratíte?

Tak za jídlo.. za jídlo a za oblečení.

A jak probíhá Váš takový normální běžný den?

No, ráno vstanu, vezmu si Metro, projdu městem, sednu v tom obchodním centru na půl hodinky, čtu noviny, pak jdu zpátky, dám si kafe. . .

A potom, když už máte po pracovní době? Co děláte potom?

Jak kdy, někdy když je nějaká kulturní akce, tak se jdu podívat nebo většinou se stavím v hospodě na pive..

A kde třeba přespáváte, máte nějaké konkrétní místo?

Ne, různě.

Nemáte konkrétní (NV) .. A v zimě to řešíte jak? Do těch azyláčů?

Sem spal na Vídeňské.

A co třeba oblečení, to si nakupujete sám?

Armáda spásy by se o nás měla starat.. ale.. tam akorát o víkendu.. ale jako... moc jim nedůvěřuju..

A můžete si tam vyprat oblečení?

Jako jo, je tam možnost, ale jako..já to nedělám.

A máte někde místo, kde se oholíte? Vidím, že se holíte.

Tak většinou na nádraží.

A máte třeba tady nějakého dobrého kamaráda, se kterým se bavíte nebo s někým přebýváte?

Jak kdy..

A máte tady nějaké známé, se kterými jdete třeba na to pivo?

Tak jako známý mám.

Máte tady někoho, kdyby Vám bylo nejhůř a potřeboval jste pomoc? Na koho by jste se obrátil?

Já mám na to názor, že každé by se měl postarat sám o sebe.

Takže nepotřebujete nikoho?

Jako chtít po někom něco je pod mou úroveň. . .

Chodíte k lékaři?

Měl bych chodit, ale jenom v nejnutnějším případě.

Cítíte se zdraví, lékaře nepotřebujete?

O to nejde.. o zdraví, ale já nemám na ty poplatky.

A co třeba na Armádě spásy, tam není nějaký lékař pro vás bezplatně?

Jako, tam je magistra, pak je na Bratislavské, to já nevím přímo.

Nevyužíváte, teda...

(Nesouhlasně kroutí hlavou)

Říkal jste, že čtete noviny, takže se zajímáte o dění ve světě?

Většinou to metro a v hospodě vždycky na zprávy. My tomu říkáme sportovní hospoda, protože si tam většinou pouštíme sport. . .

Jaké máte zkušenosti s policií, byl jste od nich někdy napaden nebo odněkud vás vyháněli?

Na hlaváku vyhánijou, jinak ne..

Nenapadl vás nikdo, nějakí lidi? Pořvával na Vás někdo, nebo že by se chovali agresivně?

Občas se to stane, jenže já jim řeknu svoje.

Nikdo Vám neublížil?

Nenene. Protože, kdo mě zná, ví, že sem dost otrkanej a nenechám si nic líbit.

Jak si obstaráváte cigarety, vždycky si je koupíte nebo si vyptáte na ulici?

Většinou koupím, protože zadarmo vám nikdo nedá nic. . .

Jak byste třeba popsal svůj současný stav? Jste spokojený? Nebo chtěl byste něco změnit do budoucna?

Ne, nebudu spokojenej nikdy.

A snažíte se třeba pro to něco dělat, aby jste byl spokojený?

To je moc těžká otázka

Jak to vidíte, chcete si sehnat nějakou normální práci? Třeba v nějaké fabrice?

J48: Jako rád bych, ale horší je to s bydlením.

Je to drahé?

Jako ne drahé.. jak to čtu, to by nebyl problém, ale jenže tady shánět ubytovny.. jenže po těch ubytovnách, to jsou lidi většinou, který já znám, ale nemůžu jim důvěřovat, protože byl jsem na ubytovně, byl jsem tři týdny pryč a půlka věcí mi zmizlo.

A tam nejsou skřínky, aby třeba na vaše věci nikdo nesáhl?

Tam třeba na té noclehárně, něco se ztratí, tak oni by za to měli nést zodpovědnost.

Tam se krade ve velkém. . .

Aha. A cítíte třeba, že se na Vás lidi blbě dívají? Vnímáte tak nějak ty pohledy na sebe?

Tak jako já už jsem tady hodně dlouho s přestávkama, už jsem si zvykl, ti lidi mě znaj..

Řekl byste mi nějaký jeden klad, co Vás tady na té ulici jako baví? Vidíte na tom něco pozitivního?

Ne

A co tady je nejhoršího?

Já to беру jako normální zaměstnání, když sněží a je zima, tak tady můžu stát. . .

Aha, tak já Vám děkuji za rozhovor.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR Č. 2 (VLADIMÍR)

datum, čas: 23. 3. 2010, kolem 12:00

místo: Brno

jméno respondenta: Vladimír

rušivé vlivy: Rozhovor se konal na ulici, jezdily zde auta, autobusy, dvakrát nás vyrušil nějaký pán, jeho známý.

vysvětlivky znaků v textu:

.. krátká pauza

. . . delší pauza

(NV) nedokončená věta

Jak dlouho žijete bez domova?

Rok a dva měsíce.

A kolik vám je let?

53.

A jste v kontaktu s vaší rodinou?

Bylo mi 6 mobilů ukradených, ztratil jsem doklady, všechno ukradené, takže nemám ani čísla, takže žádný kontakt nemám.

Ale chtěl byste je mít?

No chtěl aj nechtěl, kdyby moje rodina viděla, v jakém jsem srabu, tak by mě. . .

A vaše rodina nic netuší?

Nevědí, kde jsem.

Takže ona asi po Vás pátrá. .

Nepátrá, protože jsme pořád kontrolování policií, kdyby pátrali, tak už by mě dávno našli.

A Jste ženatý nebo rozvedený a nebo (NV)

20 roků nádherného manželství..manželka mi zemřela..to byl od toho nejvyššího bodnutí do zad. . . (Vladimírovi se vlily slzy do očí)

Tak se o tom nemusíme bavit. .

To ani nejde. . .

Dceru jsem vdal, všechno v pohodě, odešel jsem z práce a dostal jsem se sem do Brna..

A Kde jste třeba ještě byl? Nebo jste šel rovnou do Brna?

Polsko, Rusko, Slovensko.

A tam jste pracoval?

Pracoval, jedině pracoval.. Já mám 30 roků oddělaných.

A jaká byla ta příčina, že jste se dostal do této situace?

Příčina byla taková, že se zrušil kontrakt, finanční skupina už neměla finance na takové věci, čímž jsem nedostal výdělek a přišel jsem na nádraží a tam jsem přišel o všechno. . .

Hmm.

Na Brněnském nádraží, upozorňuji..na Brněnském nádraží.

Kde jste teda pracoval naposledy?

Revize největších bucharů, elektrické linky, jako.

Máte nějakou školu vystudovanou nebo jste vyučen?

Já má leteckou školu, ale teď je to něco jiného, jako elektromechanik, po vašem, po česku.. elektrické linky a takové věci.

Můžu se zeptat, když vám to v té práci tak špatně dopadlo, proč jste se nevrátil za svojí rodinou?

Já jsem se nemohl vrátit, protože ta moje dcera je pryč..

Takže jste se v podstatě neměl kam vrátit?

Já by jsem se aj měl kam vrátit, ale jdeš do světa a vrátíš se bez koruny, to ne. . .

Využíváte služeb azylových domů nebo jiných zařízení?

Někdy to tam navštívím. Jedině Armáda spásy a Bratislavská, to je charita, tam mi dají oblečení, dají mi jídlo.

Aha, takže využíváte..

Na Bratislavské se najím, tam je polévka, na armádě spásy tam se najím, tak chtějí za polévku, co já vím, za chlebičku 2 koruny, ale o to nejde a teď udělali jednu dobrou věc, že kde nevydávají stravu v restauracích, tak se to odveze na Armádu spásy a tam se to vydává. Někdy za 20Kč, někdy za 40Kč, to je dost dobré.

A jak si ještě jinak obstaráváte jídlo?

Přijde nějaký podnikatel, dá nám nějaké peníze, jídlo.

Nepřivyděláváte si někde? Teď jsme třeba mluvili s pánem, který prodává NP nebo nemáte nějakou nárazovou brigádu? Nebo něco takového?

Nemám doklady, takže je to blbě.

Aha.

Nemáš doklady, nejsi člověk., takže nikdo ti neudělá žádnou smlouvu, nebo to můžeš udělat tak, že děláš na černo..nebo když pracuješ na černo, měl jsem dvakrát na 14 dní těžkou práci, dostal jsem jídlo a nikdo tě nevyplatí, protože.. jedno s druhým, oni podnikatelé toho dobře využívají.

A vy nemůžete znovu získat ty doklady?

Nemůžu, protože bych musel dát 10 000Kč za doklady a tak dále no ne. . . Všechno je zatím tak.

A jak třeba vypadá váš běžný den?

Když se dožiju rána.. když se dožiju rána, tak. . . je to kolotoč.. je to kolotoč..vydělat peníze na jídlo, něco na jiné, za cigarety nebo za tabák, něco na víno, na to musím vysomrovat. . .

Můžeš jít na armádu spásy, o čtvrt na dvě, můžeš jít na armádu spásy, zaplatíš si 5 Kč, dáš si polívku, být tam do tříčtvrtě na 4, tak když byla zima tak aj dýl.

No a jak jste to zvládal v zimě? Letos byla krutá zima, že..

Velmi krutá.

A využíval jste těch Azylových domů? Přespával jste tam?

Ano, dá se to využít,

A takhle, máte nějaké speciální místo, kam chodíte přespávat nebo máte? Přespíte tady nebo tam? Nemáte vytyčené přesné místo, kam chodíváte?

Nemám.

Nemáte..

Někdy přespím tady, nevadí mi to..ale nemám rád, hloupé lidi,..

Hmm.. A jak ještě sháníte jídlo? Dají Vám lidi nějaké peníze, tak za to si to koupíte?

Když dají, 3korunky, 2 korunky, 1 korunku,to je jedno, korunka ke korunce..

Vidím, že tady máte kamaráda, žijete tady dva nebo žijete sám?

No já jsem sám, no ale, já znám tu komunitu, všechny.

Bavíte se s nimi normálně? Že si třeba povykládáte, není problém?

Není problém. Já problém nemám, nemám problém s komunikací.

Máte tady třeba nějakého dobrého přítele? Že víte, že se na něho můžete obrátit, někoho třeba tady, vyloženě jako kamaráda, kterého jste si tady našel?

Ten co tam leží je. Má dobré srdíčko. Hodně lidí nemá, já se dívám, jaké má srdce.

Trošku odpadl, v noci nespal.

Chodíte nebo navštěvujete lékaře?

Tady mám velmi dobré zkušenosti s paní profesorkou, chovala se ke mně dobře, když sem v nemocnici 14 dní ležel, ještě pak chtěla, abych chodil na rehabilitace, ale to už bych nezvládl.

Jakto?

Psychicky bych to nezvládl. . .

A zajímáte se o dění ve světě, čtete třeba noviny?

Samozřejmě, samozřejmě. Všechno vím o Olympiádě.

Chodili jste ji třeba někam sledovat?

Jo, jasně.

Jaké máte třeba zkušenosti s policií, vyhání Vás třeba nebo napadli vás někdy? Máte nějaké špatné zkušenosti?

To je dobrá otázka. Policie. Ochranky. V obchod'ácích ochranky jsou velmi agresivní, nejsou to veřejní činitelé, ale chovají se velmi agresivně. Až špinavě zákeřně, to se mi nelíbí..

Viděl jsem, jak jednoho mlátili a shodili ho ze schodů, ležel tam a polili ho studenou vodou.. bezdomovec je taky jen člověk a to si nezaslouží.

Městská policie.. to jsou ochranky.. někteří jsou normální a někteří si vybíjí svůj adrenalin, pravděpodobně, nevím, zda mají problémy v rodinném životě nebo co.

A jaká je Vaše osobní zkušenost? I vám nějak ublížili?

Tak ublížili, já si moc nedám ubližovat. . .

Policie se chová slušně, já bych řekl, že Česko je policejní stát, ale státní policajti jsou slušní, to je na úrovni.. na úrovni, která je daná. . .

Ted' taková otázka.. asi nejste tady spokojený, po tom, čím ještě si prošel..

Když pracuješ a na hodinu máš 240Kč a najednou nemáš nic, nemáš peníze, nemáš co kouřit, jíst a pít, nemáš kam si lehnout, v životě si o takových věcech nevěděl, a když nemáš ani korunu, to si nedokážete představit.

A snažíte se pro to třeba něco dělat? Aby se to nějak zlepšilo?

Když dneska bude lepší den, tak zítra už se nepotkáme. Budu už pryč..

(Potom nás vyrušil nějaký jeho kamarád)

Chodíte se někam třeba holit?

Na nádraží.

Nebo i v nějakém zařízení?

Ano, tam se můžu i okoupat.

A to se taky platí?

Ne, to je zdarma.

Aha.

Můžete i přesto všechno, jak je to hrozné tady najít jednu pozitivní věc? Jestli je tady něco dobrého?

(Opět nás někdo vyrušil)

Vraťme se tedy zpátky k otázce.. jednu dobrou věc, jestli byste tady našel?

Jak to říct, řeknu to takto.. lidé jsou ještě tak dobromyslně blbý, že nám ještě něco dají. O to by se měl starat ministr, abysme na to byli líp.. jinak se to nezlepší. . .

Všude ždímají z lidí peníze, jediná charita, ta dělá něco pro lidi.. Takže jediná pozitivní věc, lidé jsou dobří, že ještě dají.

A teď třeba nejhoršího? Co je pro vás úplně nejvíc nejhorší?

Podnikatelé. Páni podnikatelé, kteří zneužívají tuhle situaci, využívají lidský potenciál, to se mi nelíbí.

Kdyby byli poctivý, já jim řeknu ano. Já jsem tam byl zaměstnaný, ten mi to dosvědčí, nechtěl mě vyplatit. Kdyby to bylo jiné, nebylo by ani tolik bezdomovců. . .

A jak vnímáte třeba ty pohledy na sebe? Nebo vnímáte je nějak? Nebo máte zkušenosti, že by na vás třeba pořvávali?

Když třeba jde mladý, říká, ať jdu dělat, je chytrý jak rádio, a pak se mi omlouvá, lidi jsou různí, hlavně mladí, ale oni se neuvědomují jednu věc, že dostudují a jsou na ulici, při tomto řazení společnosti, při tomto životě, co ještě bude. Jen co dostudují, nebudou mít zaměstnání.. a budou na ulici, jako já. To jsem potom zvědavý, až je uvidím v parčíku...

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č. 3 (MIRKA)

datum, čas: 23. 3. 2010, kolem 13:00

místo: Brno

jméno respondenta: Mirka

rušivé vlivy: Rozhovor se konal na ulici, jezdily zde auta, autobusy.

vysvětlivky znaků v textu:

.. krátká pauza

. . . delší pauza

... sprosté slovo

(NV) nedokončená věta

Tak, první otázka bude, jak dlouho žijete bez domova?

8 let.

A kolik Vám je let?

40.

A můžu se zeptat, jaká byla ta příčina, že jste se ocitla takhle na ulici?

Dostala jsem se mezi špatné kamarády, dostala jsem se prostě.. bohužel, začala jsem okrádat rodiče atd. dostala jsem se prostě mezi partu narkomanů. No a potom vlastně mě rodiče vyhodili, no a teďka rodiče už umřeli, první umřela máma, potom umřel táta, a než táta umřel tak mě prostě nechal vydědit z baráku, z rodinného, z mého trvalého bydliště.

A vám nic jiného nezbylo než (NV)

Prostě takhle.

A máte ještě třeba nějakou jinou rodinu? Nebo nemáte už nikoho?

Ne.

Hmm.

Akorát mám jako kamaráda, který se snaží mně trochu pomoci.

Takže vlastně, nebyla jste nikdy vdaná nebo máte partnera stálého jako takhle?

No jako kamaráda, spíš, no ale. . .

Aha. A máte nějaké dokončené vzdělání?

Já jsem vlastně vyučená jako obuvnice

A pracovala jste v této profesi?

No 3 roky nebo 4.

A pak jste ještě někde pracovala?

No potom nějaká uklízečka a tak no . . .

Aha, takže nějaké takové podobné práce.

A využíváte třeba služeb azylových domů nebo armády spásy?

Armády spásy ani tak ne, protože tam mě hodně zklamali, ale třeba Bratislavská.. tam chodím třeba na polívku.

A třeba oblečení a jídlo si sháníte kde?

Oblečení třeba na Armádě spásy, teda... teď jste mě zblbla, na té Bratislavské, tam nějaké oblečení anebo ten přítel mě pomáhá.

A jak si teda třeba obstaráváte jídlo?

Žebrám.. Tak kolikrát mně pomůže přítel nebo kolikrát jdu do kontejneru a jím z kontejneru. . .

A když teda, jak říkáte žebráte na ulici, dávají Vám lidé jako (NV)

Taky.

Dá se z toho jakože.. žít?

Třeba kolikrát tady v podchodě klečím a prostě.. Somruju, no.

A dávají Vám lidé peníze, jo?

Jo dávají ,někdy ne, někdy jo, jak kdy no.

A máte z toho jakoby, že si v uvozovkách vyděláte na to živobytí, že nestrádáte nějak, nebo strádáte?

Tak jako, to je těžko říct.. záleží jak kdy, někdy třeba že se dá to kilo nebo tak, a někdy nedostanu ani dvacku, jo, jak kdy.

A když teda nějaké peníze máte, tak je využíváte za co?

Abych Vám řekla pravdu, tak je většinou propiju anebo si koupím něco na jídlo, jako třeba teďka rohlík, jak jste mě viděli, no řeknu to na rovinu, jak to je.

Já Vám rozumím, já vás nesoudím, já se pouze ptám.

Máte někde možnost brigády, nebo si někde přivydělat?

Zatím nemám, protože.. já to řeknu tak, mě tady oklamala kurátorka,no.. okradli mě na sociálce ve Šlapanicích, protože jsme se soudily s kurátorkou o moje jako sociální dávky,měla jsem dostat 19 000 Kč, zatím jsem nedostala ni korunu.

Takže nepobíráte vůbec nic.

Těd'ka momentálně ne. . .

A jak třeba probíhá Váš běžný den?

No jak probíhá běžný den.. tak třeba se někde vzbudím..

Můžu jenom k tomu? Máte nějaké vytipované místo, kam chodíte pravidelně spávat nebo tak různě?

Různě.

A potom teda, když se vzbudíte?

To se ráno vzbudím a jdu sehnat na to víno nebo jídlo, aspoň něco, abych měla v sobě, abych Vám řekla pravdu,mezi náma bezdomovcema, jak si nedáte kapku alkoholu, tak to prostě nejde jako nějaký somrování, nebo tak. . .

Jasně, to chápu.

No a máte tady třeba nějakého kamaráda? Jako tady?

Tak tady ti zrovna, s nima se tak trošku bavím.

No, jak jste říkala, jak máte toho kamaráda, tak když je vám nejhůř, tak se na něj obrátíte,jo, ten vám pomůže?

Ano.

A chodíváte někam, kam byste se chodila třeba umýt? Nebo prát si oblečení?

Ano.

Kde toho teda využíváte?

Třeba u toho kamaráda nebo na té Bratislavské.

A třeba navštívila jste lékaře od té doby

Jo.

Využíváte těch, u kterých musíte platit nebo máte jinou možnost?

Využívám těch, kde musím platit. . .

A zajímáte se, co se děje ve světě?

Ano, já si tady беру to metro, co tady rozdávají nebo tak. . .

Máte nějaké, třeba špatné zkušenosti s policií?

No mám, když tady třeba klečím, tak mě vyženou, no.. nebo tak.

A byli třeba agresivní na Vás nebo tak?

No většinou tak nějak slušně a někdy taky né, no.

A ublížili Vám třeba někdy nebo něco?

Ne, tak ne, to nemůžu říct, že by mně zrovna ublížili. . .

A jak třeba vnímáte ty pohledy lidí na sebe? Nebo vnímáte je vůbec nějak?

M34: Já to vnímám tak, že se na mě jako dívají velice špatně, jako, že jsem nějaký somrák..

A dávají vám to nějak najevo? Třeba že Vám škaredě nadávají?

Jooo, běž dělat.. nebo najdi si práci a nebo.. běž do p..., táhni do p... a tak no.

A snažíte hledat si nějakou práci? Je to tady možné si něco sehnat?

Je to tady špatné

Jo?

Jako snažila jsem se jako na té dědině, ale tady si připadám jako houmles, jako přivandrovalec.

A vy jste ještě někde žila bez domova? Nebo jenom tady v Brně?

Tady v brně.

A ještě se vás teda zeptám, jestli se snažíte něco změnit? Jaký je váš cíl, o co se snažíte?

Co je můj cíl? Najít si pořádnou práci, začít konečně dělat, nějaký to bydlení a . . . prostě začít normálně žít.

A chodíte se třeba někam ptát na ty úřady?

Ále, občas zajdu.

A poslední otázka..řekla byste mi jednu pozitivní věc na tomto způsobu života, co je tady třeba dobré? Můžete tady najít?

Tak jako třeba kolikrát tady ti kamarádi, když můžou tak pomůžou.

Jo? A něco naopak úplně nejhoršího? Co je pro vás nejhorší?

No, jako když bezdomovec okrade bezdomovca.

A stává se to tady často?

M43: Hodně často. Je to skoro na denním pořádku. . .

Takže já Vám děkuji za rozhovor.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR Č. 4 (KAREL)

datum, čas: 23. 3. 2010, kolem 13.30

místo: Brno

jméno respondenta: Karel

rušivé vlivy: Rozhovor se konal na ulici, jezdily zde auta, autobusy, tramvaje a jednou nás někdo vyrušil.

vysvětlivky znaků v textu:

.. krátká pauza

. . . delší pauza

(NV) nedokončená věta

První otázka je, jak dlouho žijete bez domova?

5 let.

A kolik Vám je let, jestli se můžu zeptat?

Kolik mi je let? V únoru mi bylo 41.

41?

Hm.

A jste v kontaktu se svojí rodinou? Snažíte se o nějaký kontakt?

Nesnažím. Mě podvedla manželka v Ostravě, no.. podvedla mě s mým nejlepším kamarádem . . .

Takže to byla taková ta příčina, proč jste se dostal na ulici?

Ano.

Takže vy jste žil v Ostravě?

Muj malý kluk měl 5 roku,6 už chodil do školky, teda do školy, on mi řekl, že spala s tím mojím kamarádem. Já jsem šel na záchod jako z toho, odešel jsem z dětské izby a to byla chyba. . .

A odešel jste z domu..

No.

Oni neví třeba, kde jste teď?

Abych řekl pravdu..žena byla na ulici, byla to cikánka, dostal jsem ji z tama, jednu dobrou věc jsem udělal, barák jsem nechal přepsat na syna. Na toho malýho. . .

No a pracoval jste předtím teda někde? Měl jste zaměstnání?

Měl, v Praze.

A co jste tam dělal?

K10: Zedničinu.

A jste i vyučen zedníkem?

Ne, zámečnickem.

A dělal jste někdy zámečníka?

Jo.

A vy teď máte třeba nějakou partnerku?

Já ji nehledám na ulici..nějakou ženskou.. taky bez práce nebo něco. . . mám problém sám se uživit, jako.. tím, že dva nemají, je to na prd.

Aha. A vy si teda vyděláváte tím, že žebráte? Nemáte žádné příležitostné brigády nebo něco takového, že by Vám někdo něco nabídl?

Budu dělat za cikána nebo za Ukrajince.. a mám z toho prd. Za dvacet korun..no a musel jsem dělat, takovou no..abych se uživil, řekli mi, at' jdu do Karlových Varů.. a výplata ani korunu.

Takže vy jste tam pracoval a nikdo Vám nic nezaplatil?

No.

Takže už se ani nesnažíte hledat nějaké příležitostné brigády nebo tak něco? Není tady nic takového?

Není tady nic.

Mám důchod (jsem slyšela já).

Takže pobíráte aspoň ten důchod?

Ne dluh!

A jo, dluh. Oni mají (NV)

A pobíráte třeba nějaké dávky?

Ne.

Nemáte vůbec nic?

Ne. . .

No a využíváte třeba služeb azylových domů? Nebo Armády spásy?

Nevyžívám.

Ani třeba v zimě? Jak jste to tady zvládl? Ani v zimě jste nechodil spávat nikam?

Ne.

To muselo být krušné, protože letošní zima byla šílená.

Mám squat, víte. Víte co je squat?

Jojo. A tam chodíváte spávat pravidelně?

Chodím ale. . .

Takže tam se to dá vydržet i v té zimě, jo?

No, mám tam spacáky, mám tam deky a víte kde je 21. Října?

Ne.

Nevíte, kde to je?

Ne.

Hm..

A co takhle děláte, jaký je Váš běžný den?

Běžný den? Žebrání.

A pak teda, když si vyžebujete nějaké peníze, tak nejčastěji to utrácíte za . . .

Za jídlo a alkohol?

Jo.

A oblečení si třeba sháníte kde?

Oblečení , sem chodí paní Katka z armády spásy..

Armády spásy?

Ted' na něj ostatní bezdomovci začali mluvit, asi 2 minuty.

Máte tady nějaké kamarády? Můžete se tady na někoho obrátit? Třeba na tady toho kamaráda?

Kývá souhlasně hlavou. . .jo.

A navštěvujete třeba doktory?

Jo..A vy jste Brňačka?

Nenene.

A odkad'?

Já jsem od Mikulova, jestli víte, kde je Mikulov?

Ne.

Zajímáte se o dění ve světě, čtete noviny?

Nečtu.

A máte třeba nějaké negativní zkušenosti s policií? Chovala se k vám třeba nějak špatně?

Městská jo, ale státní ne, státní jsou dobří, moc dobří.

A ublížili Vám konkrétně nějak?

Ne.

Hmm. A jak byste třeba popsal svůj současný stav, cítíte se tady dobře?

Cítím se tady strašně dobře, jsou tady dobří lidi, lepší. Já jsem byl v Praze, tam to bylo horší. Tam byli policajti špatní. . .

Snažíte se nějak , aby se ten váš současný stav zlepšil? Děláte pro to něco? Nebo chcete něco změnit?

Chtěl bych to změnit. Najít si pořádnou ženskou, aby mě držela pod papučí, aby mi řekla, tam nepůjdeš a tam nepůjdeš.

A jak pocítujete, že se na Vás lidé dívají? Nebo chovají se nějak, že na Vás třeba křičí? Vnímáte to nějak?

Křičí.. nadávají.

Chovají se jako škaredě k Vám, jo?

Některý jo, některý ne.

Můžu se ještě zeptat, jestli byste tady na tom všem, na tomto životě, našel jednu věc dobrou?

Hmmm.

Co byste řekl, že je tady fakt dobrého? Jednu věc pro vás dobrou?

To je dobrý člověk, to je dobrý člověk.. nevím.

Takže máte aspoň dobrou zkušenost, že jste potkal dobré lidi..

Hmm.

A něco úplně nejhoršího? Pro Vás?

Nejhorší?

Ano.

Když žebrák okrade žebráka!

To už tady paní říkala taky, takže se to tady stává dost často?

Jo.

(Někdo nás vyrušil)

Takže já Vám děkuji za rozhovor.

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR Č. 5 (HANA)

datum, čas: 23. 3. 2010, kolem 14:00

místo: Brno, Tesco

jméno respondenta: Hana

rušivé vlivy: Rozhovor se konal na ulici, jezdily zde auta, autobusy a tramvaje.

vysvětlivky znaků v textu:

.. krátká pauza

. . . delší pauza

... sprosté slovo

(NV) nedokončená věta

Tak můžeme začít?

(Paní Hana se pak rozplakala)

Počkejte, já se jenom vysmrkám.

Já chodím jako takhle čistá, jako jo.

Ano vypadáte dobře, já bych ani nečekala, že žijete bez domova.

Víte, já nejsem z Brna..

Mně je 55 let, manželovi 49. My jsme pracovali ještě za komunistů, ale to už je na další jako.

My teď jezdíme pracovat na pole. Je to těžká dřina. Pak jsme dělali tady v Rajhradu, dělali jsme zedničinu, já jsem dělala jako helfra, nadřela jsem se. Předloňskou zimu, dělali jsem v Olomouci, dělali jsme tam pod panem Ryšánkem, dělali jsme, že jsme ráno vyšli v 5 hodin, a když nepadal sníh tak do 11 hodin. Když padal sníh tak jsem musela jít tady na tu chatku, došli jsme v 11 večír, bahna pokolena, nedal nám zálohy, manželovi dluží přes nám pak dluží 8000, a mladá paní, když děláte chodníky, schody, ještě mi lidi vynadali, potom jsem měla udělat další chodík, to bylo zmrzlé, dobrý, беру to. Jenže je mil líto, manželovi nedali těch 8000Kč, protože jsme dělali načerno.

Jednou jsme potřebovali jednu paní a jejího manžela, on dělal na kriminálce v Olomouci, tak jsem mu řekla co a jak, a on říkal, že jsme ... manžel měl 36Kč a já měla 26Kč, když jsem šla manželovi pro tu výplatu, tak mi řekl, že tam nic není.

Jinak to řeknu.. je bezdomáček a bezdomáček, je v tom rozdíl. Dovedou se o sebe postarat. Jsou určití lidi, kteří mají doklady, dokážou se o sebe postarat, jenomže oni to radši propijou, já se nedivím, dají si to vínko, dají si to.. nehledají sociálky, nehledají nic.

Stydím se tady spávat, já sem díky jedním lidem, kteří mi tady v listopadu koupili stan za 1500Kč, se k nim budu modlit celý život, než umřu.. abychom tam mohli spávat.

Jezdíme s manželem, si snažíme najít brigádu, proč tady z těch lidí proč takový lidi nejdou třeba dělat na pole.

Takže je ta možnost si přivydělat?

Ano, ano. Já aj s manželem se chystáme v dubnu, až bude práce a tam děláme na poli. Můžete tam jet a vydělat si penízky.

Loni nám teda brigáda nevyšla, protože to bylo pod vodou, na těch meruňkách a na tom, takže my máme přes léto a tak ty práce. Akorát vloni to nevyšlo, taky tam chodí děti, které si chtějí vydělat, je s nima sranda a to všechno, nám to nevyšlo a tak já jsem šla tady na ten Starý Lískovec, tam jsem byla 4 týdny ,můžu vám říct..

Spávali jsem na přehradě, pak tam přišli policajti a řekli nám, že v zimě tady umrzeme, jo.

Taky chodím na parkoviště taky žebrot, ale vždycky slušně, vždy poprosím, nemáte 20Kč, já sem tady chodila a zachránila jsem tolik aut od krádeží, někdy mi dali dvaciku, někdy nedali.

Já si práci seženu, tady jsem mohla jít taky pracovat, na -- teďka tady chodím a žebrotám na ubytování, můj manžel na to nemá, na to aby žebrot, je to člověk..váším si ho a nikdy ho neopustím.

(Paní Hana se opět rozplakala)

A chodíváte třeba i do azylových domů?

No, byla jsem tady a už bych tam nešla.. nešla bych tam z toho důvodu, že my jsme chtěli být pod tím stanem ,tak nám poradili nám at' jdem na tu Křenovou, zaplatíte

30 Kč za postel, a to nelžu, je to tak, já jsem chtěla postel pro manžela a nebyla tam pro mě postel, byla tam jen jedna.

On říkal, že já nebudu na posteli a ty ne, tak jsme spali jednu noc u topení, tak jsme zaplatili 30Kč, každý zvlášť, mladá paní.. co tam byla jedna jediná hodná, jediná se stará, oni jí říkají Kačenka, ona má takové rezavé vlasy, ta je jediná, co něco pro ty bezdomce udělá.

Právě říkám, ted'ka bude léto a říkám, ty pohoříš, protože tam přijdou a všichni musí zaplatit jídlo, menička, co tam vozijou, ty mají navíc, tak můžou, to mají já jsem tam byla, šak jsem tam chodila.. to jsou ti bezdomovci, co tady prodávají ty konvalinky a tak, to tam prodávají a tak si tam vydělávají a mají na to prachy. Vy tam přijdete, oni tam uklízí to co tam bydlí, jo, ale kdyby jste tam přišla, tak ty záchody, tak byste se zblila. Tak to řeknu.

A ta sociálka, já už tam nechodím, tam přijdu a tam takovej(NV) třeba ted'ka na té Křenové chodí 4 lidi, a když tam přijde bezdomáček jako já, přijde a řekne , já mám takový a takový problém, tak si musíte počkat, jako.. jestli sem něco nevyčila, dobře, беру, jednou jsem měla, ale neměla jsem tolik, jo, to byla zima, tady ti bezdomci tam přijdou, ti jsou navalení, našrot, zas..., pos..., oni je vykoupou, dají jim čisté hadry a za chvíli tady ležijoz na lavičkách, já vám to ukážu.

Ne, to nemusíte.

A kam se chodíte třeba mýt?

Ted'ka.. ted'ka, já vám to řeknu..já přes zimu, když jsme spávali pod stanem, já jsem si tady vyžebrała , chodila jsem na záchody na nádraží, 80 za den, na ty sprchy, 40Kč za mě a 40Kč za manžela..jo, takže já jsem tam přestala chodit, protože já jsem si nosila svůj šampon, protože mě svédila hlava, takže jsem si koupila takové ty malé šampony, asi za 13Kč.

Já žebrám stravenky, žebrám.. kdybyste mi dneska pomohli tak zmizím na tu ubytovnu. Já tady chodím a každý den jsem tady do večera, protože manžela chytli záda, chodím a žebrám a prosím ty lidi,vím, že to není povinnost.

Oni (myslí ty bezdomovce, kteří jsou blízko nás), si koupí nákup, rozdělí se, tady se poch..., pos... a pak tady chodí jeden a ten říká, že patřím mezi ně, a já říkám, tak to ne..

Můžu se zeptat, jaká byla ta příčina, že jste se dostali na ulici?

Hlavní příčinou bylo to, že jsem s manželem pracovali v Českých Budějovicích , já jsem pracovala ve špitálu, pracovala jsem v kuchyni, byly tam dvě směny, pak mě přehodili na ranní, pak jsme přišli s manželem o práci, a teď jezdíme jako na ty brigády.

Hmm a máte třeba ještě nějakou rodinu?

Ne, já nemám nikoho a manžel má akorát rodiče, ale víte co, kdyby věděli, jak jsme dopadli, což se nestane.. jsou starší a jsou nemocní a já jim musím pomoci.

A máte tady třeba ještě nějakého přítele?

Já mám manžela.

Já vím, ale myslím, jako kamaráda.

Ne.

Nevěříte nikomu?

Ne, nevěřím a oni si tady v zimě vždy něco vyžebrali , šli na tu charitu (NV). . . Já se těším, až bude první týden v dubnu a my budem odjetí.

Byla jste už někde jinde než tady v Brně?

Kde sháníte oblečení?

No, tak všelijak. Jsou určití lidi, kteří mi dovezou, ale když jsem tam viděla tady ty lidi, jak se hádají o hadry, už bych tam nešla. Jeden pán, vždy tak za 4 měsíce nám něco doveze, akorát nemám boty.

Paní, já když si vydělám a zadaří se mi, tak já si koupím, ale pak vám ještě řeknu, jak jsme byli v tom Olomoucu

Našla byste tady třeba jednu jedinou pozitivní věc?

Dobrou věc, to jsem zažila tady na parkovišti, jak jsem vám říkala, jak mi koupili ten stan a je hodně určitých lidí, kteří můžou, pomůžou.. pomůžou lidi, kteří nejsou bohatí, ale jsou chudobní.

A nejhorší?

Mám to říct otevřeně? Zavolal na mě jeden chlap, paní pojd'te s mnou, já vám to zaplatím, tak jsem mu řekla, že to že jsem na ulici neznamená, že já s vámi půjdu a jsou takový určití lidi, kteří chodí na kradou. . .

A co policajti? Udělali Vám někdy něco? Že by Vám ublížili nebo Vás nějak napadli?

No..oni tady chodijou a chtějí doklady, jako.. já jim dám klidně taky, papíry..

Zajímáte se, co se děje ve světě? Čtete noviny?

Jo.

Jak vnímáte třeba pohledy na sebe? Jaké to pro Vás třeba je? Vnímáte to nějak?

Víte co, já vám řeknu akorát jednu věc, jo. Já vím, že umím pracovat, že chci pracovat, třeba se důchodu už nedožiju, protože je mi 55 let, protože.. řeknu to na rovinu, mě se... ta vláda, se..., protože já nemám děti a teďka jako, že bude důchod až v 63 letech, ale umím pracovat, umím dřít. Jako jo, chodím a žebrám, ale slušně.

A máte možnost si třeba někde vyprat?

Ano, na té ubytovně si peru.

Protože vypadáte velmi čistě..

Řeknu vám jednu věc, když už to natáčíte nebo co, at' dělají rozdíl mezi bezd'ákama, at' dělají rozdíl mezi těma, kteří chtěou pracovat a kteří ne, asi tak.

Mám. Manžela mám na ubytovně, tak musí platit, mladá paní 500Kč. Protože nemám práci, musím žebrat.

A vyděláte na to?

Mladá paní, víte..v zimě sem odhrnovala sníh a teď když žebrám a jsem čistá, tak vám pak zas nikdo nevěří, že jste bezdomáč. Co má dělat.

A jste vyučená?

Mladá paní, já nejsem vyučená, ale mám zdravotní průkaz, občanku, mám do kuchyně jako doklad, my máme veškeré papíry, všechno. Manžel je vyučený kuchař číšník a má kurz na zedničinu.

Já vám to řeknu tak, když nám to vyjde, zase pojedem na to pole ...

To je dobře, když je ta možnost a využíváte ji.

Hm, my už tam jezdíme ...

Já musím hlavně pro manžela vydělat a pro sebe na večer.

S manželem jsme 16 let spolu.

A vy jste měli i spolu nějaký byt?

Ne, manžel je rozvedený a já sem měla byt po rodičích, když zemřeli, a všechno to pak šlo....

Díky tomuto manželovi.. my jsme začali oba dva z ničeho. On mi nevyčítá, já nevyčítám, ale chodíme a makáme, jak říkám teďka to začne...

Doufáte v to, že někdy budete mít ten byt?

Ne, já si myslím, že ne.

A je to Vaše přání, aby to tak dopadlo?

Je, je.

Tak třeba to bude jednou lepší, tak já Vám děkuji..